

Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2023

CAN Rapport 229

Ulf Guttormsson

Förord

Monitormätningarna startades i juni år 2000. Sedan CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) tog över mätningarna 2013 har vi årligen publicerat rapporter om anskaffning och konsumtionsvanor för alkohol respektive tobak. Det övergripande syftet är att ge en bild av den totala alkohol- och tobaksförbrukningen i Sverige. Anskaffning av alkohol har mätts sedan starten. Frågor om konsumtionsmönster har successivt införts i mätningarna, liksom frågor om tobak respektive nikotinprodukter.

Denna rapport syftar till att redovisa de självrapporterade alkoholvanornas utveckling över tid, samt hur konsumtionen fördelar sig i olika befolkningsgrupper. I årets rapport ges särskilt fokus åt hur konsumtionen utvecklats med avseende på könstillhörighet. Dessutom görs, förutom åldersseparerade redovisningar, även beskrivningar av hur alkoholvanorna skiljer sig i relation till geografisk tillhörighet. Ett särskilt avsnitt i årets rapport visar hur tobaks- och nikotinkonsumtionen varierar beroende på alkoholkonsumtionens omfattning.

Rapporten har författats av Ulf Guttormsson. Mats Ramstedt och Martina Zetterqvist har bidragit med värdefull input på delar av texten, framför allt gällande avsnittet om nikotinprodukter. Ida Ömalm Ronvall har korrekturläst. Alkohol delen i Monitormätningarna, liksom den här rapporten, har finansierats av Systembolaget.

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Vi vill här passa på att tacka de 430 000 personer som har deltagit i undersökningen under åren, och de som på annat sätt bidragit till studiens genomförande.

Stockholm, november 2024

Charlotta Rehnman
Direktör CAN

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Summary.....	5
Inledning och rapportupplägg.....	7
Resultat.....	9
Icke-konsumenter.....	9
Alkoholconsumenter.....	10
Alkoholconsumtionens storlek.....	11
Mängd per dryckestillfälle.....	12
Intensivconsumenter.....	13
Högconsumenter.....	15
Riskconsumenter.....	16
Åldersskillnader.....	17
Typ av alkoholdrycker.....	20
Temporala variationer.....	21
Geografiska skillnader.....	22
Alkoholvanor och bakgrundsegenskaper.....	24
Alkoholvanor och nikotinanvändning.....	26
Referenser.....	33
Bilaga 1: Metod.....	36
Bilaga 2: Tabellbilaga, www.can.se	

Citera gärna publikationen som:

Guttormsson U. Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2023. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2024. Rapport 229.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISBN: 978-91-7278-370-6 (pdf)
urn:nbn:se:can-2024-8 (pdf)

Sammanfattning

Alkoholkonsumtionen i Sverige påbörjade en nedåtgående trend från 2004, samma år som alkoholvanefrågor började ställas i Monitormätningarna. Resultaten i denna rapport visar att minskningen beror på en nedgång för män, medan kvinnornas konsumtion varit förhållandevis oförändrad. Trots detta drack män fortfarande nästan dubbelt så stora volymer som kvinnor år 2023 (90 procent mer). Mäns konsumtion består främst av öl (53 procent av konsumtionen) medan vin dominerar för kvinnorna (63 procent).

Över tid har konsumtionen i olika åldersgrupper blivit mer lika. Det beror dels på att den sjunkit i gruppen som dricker mest (17–29-åringar), dels på att den ökat i den åldersgrupp som traditionellt dricker minst (65–84-åringar). För 20 år sedan drack den yngsta gruppen mer än dubbelt så mycket som den äldsta. År 2023 var deras volym endast 19 procent högre.

Såväl köns- som åldersskillnader har alltså minskat över tid. Utöver detta finns även geografiska utjämnningstendenser. Det beror främst på att konsumtionsvolymen sjunkit i de län respektive kommungrupper där den varit högst. Samtidigt tenderar alkoholkonsumtionen alltså att vara störst i storstadsområden.

I årets rapport har en specialanalys av nikotin användning i förhållande till alkoholvanorna inkluderats. Till att börja med kan det konstateras att nikotin användning, för båda könen, är närapå dubbelt så vanlig bland de som dricker alkohol jämfört med de som inte gör det. Om cigaretter, e-cigaretter (vejps), snus (totalt) respektive vitt snus analyseras separat så framgår det att användningen av samtliga nikotinprodukter är vanligare hos alkoholkonsumenterna. Detta gällde i synnerhet vitt snus (2,4 gånger så vanligt).

Alkoholkonsumenterna delades in i tio lika stora grupper med avseende på konsumtionsstorleken. Det framkom då att andelen som använder nikotinprodukter ökar mer eller mindre successivt med stigande alkoholkonsumtion. För snusning (inkl. vitt snus) var ökningen tämligen linjär, men för rökning (även vejps) blir detta vanligare först i de högre konsumtionsgrupperna. De nya nikotinprodukterna följde alltså samma mönster som de traditionella tobaksprodukterna. Eftersom snusning är vanligare än rökning blir helhetsbilden att nikotin användningen ökar relativt linjärt med alkoholkonsumtions storlek.

I tiondelen med högst alkoholkonsumtion använde närmare hälften (44 procent) nikotin dagligen. Relaterat till samtliga respondenter utgör det 4,5 procent, eller motsvarande 370 000 personer i det aktuella åldersintervallet (17–84 år). Daglig cigarettrökning kombinerat med att tillhöra den tiondel som dricker mest torde utgöra den mest riskabla alkohol- och nikotinkombinationen. Ett sådant konsumtionsmönster uppgavs av 0,9 procent av respondenterna.

Summary

Alcohol consumption in Sweden began a downward trend in 2004, the same year that questions on alcohol habits were first included in the Monitor surveys. The results of this report show that the trend is due to decreased consumption among men, whereas women's consumption has been relatively unchanged. Despite this, men still drank almost twice as large volumes as women in 2023 (90 percent more). Men's consumption consists mainly of beer (53 percent of consumption), whereas wine dominates among women (63 percent).

Over time, consumption in different age groups has grown more similar. This is in part because it has decreased in the group that drinks the most (17–29-year-olds), in part because it has increased in the age group that traditionally drinks the least (65–84-year-olds). Twenty years ago, the youngest group drank more than twice as much as the oldest group. In 2023, their volume was only 19 percent larger.

Thus, both gender and age differences have decreased over time. In addition, there are also geographical equalisation tendencies. This is mainly because the consumed volume has decreased in the groups of regions and municipalities where it has been largest. Still, alcohol consumption remains highest in urban areas.

This year's report includes a specific analysis of nicotine usage in relation to alcohol habits. First, it can be concluded that nicotine use, for both genders, is almost twice as common among those who drink alcohol as among those who do not. If cigarettes, e-cigarettes (vaping), snuff (in total) and white snuff are analysed separately, it becomes apparent that use of all nicotine products is more common among alcohol consumers. This is particularly clear as regards use of white snuff (2.4 times as common).

Alcohol consumers were divided into ten equal-sized groups by consumption volume. This revealed that the proportion using nicotine products increases more or less in tandem with increasing alcohol consumption. For snuff use (including white snuff), the increase was fairly linear, whereas this pattern was clear only for the higher consumption groups as regards smoking (including vaping). Thus, the new nicotine products followed the same pattern as the respective traditional tobacco product. As snuff use is more common than smoking, the overall picture is that nicotine use increases relatively linearly with the extent of alcohol consumption.

In the decile with the highest alcohol consumption, almost half (44 percent) used nicotine daily. Relative to all respondents, this is 4.5 percent, or 370,000 people in the age range in question (17–84 years). Daily cigarette smoking com-

bined with being in the decile that drinks most is likely to be the riskiest combination of alcohol and nicotine use. This consumption pattern was reported by 0,9 percent of the respondents.

Inledning och rapportupplägg

Alkohol är, tillsammans med andra levnadsvanor såsom tobaksrökning och ohälsosamma matvanor, en påverkbar riskfaktor för många av de sjukdomar som bidrar till den samlade sjukdomsburden i Sverige i dag. Att alkohol står för en betydande del av denna har tidigare framgått av olika skattningar Agardh, Boman & Allebeck m.fl., 2015, Griswold m.fl., 2018 och WHO, 2018). Folkhälsomyndigheten (2024) anger att enligt den senaste beräkningen från det internationella projektet Global Burden of Disease (GBD) orsakades drygt tre procent av den samlade sjukdomsburden i Sverige 2021 av alkohol. Alkoholkonsumtion medför alltså kostnader för samhället. För svensk del beräknades dessa för 2017 uppgå till drygt 100 miljarder kronor (Ramboll management consulting AB, 2019).

Kopplingar mellan hur mycket en befolkning i genomsnitt dricker och hur omfattande de negativa konsekvenserna blir har konstaterats (se t.ex. Norström & Ramstedt, 2018, Rossow & Mäkelä, 2021 och Stockwell m.fl., 2017). Mot bakgrund av detta följs konsumtionsutvecklingen i olika länder, bland annat via försäljningsstatistik.

I Sverige bevakas konsumtionen via CAN:s Monitormätningar. Detta görs genom att oregistrerade källor (hemtillverkning, privatinförsel och smuggling) adderas till de statistikförda källorna (livsmedelsbutiker, systembolag och restauranger). Skattningen av de oregistrerade källorna görs via en frågeundersökning, vilken justerar de inkomna svaren med avseende på bortfallet och den underrapportering som ofta förekommer i enkätstudier. De senaste resultaten återfinns i *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2023* (Trolldal, 2024).

Utöver att mäta anskaffning av alkohol ställs även frågor om dryckesmönster i Monitormätningarna. Svaren på dessa frågor utgör grunden för denna rapport. Den stora fördelen med den typen av frågor är att de möjliggör redovisningar för olika grupper, något som exempelvis försäljningsstatistiken inte tillåter. Samtidigt måste det finnas en medvetenhet om att det förekommer en underrapportering i den självdeklarerade konsumtionen. I grova drag fångar alkoholvanefrågorna bara in ungefär hälften av den alkohol som i själva verket konsumeras.

Ända sedan starten har Monitormätningarna genomförts med hjälp av telefonintervjuer. Under 2019 infördes webbsvar via mobilänk som komplement. I samband med detta förfinades också viktningförfarandet. Tidigare viktades skevheter bland de svarande efter kön, ålder och boenderegion. Sedan 2019 omfattar vikten även utbildningsnivå och utländsk bakgrund.

Den sammanvägda effekten av dessa metodförbättringar blev att nivån på de självrapporterade alkoholvanorna ökade, jämfört med den tidigare metoden. Detta framgår om resultaten för 2019A (gamla metodiken) jämförs med de för 2019B (nya metodiken). Med den uppdaterade metodiken ökade täckningsgraden i de självrapporterade svaren från cirka 45 till 50 procent. Den nya metoden har sannolikt även lett till en viss ökning av svarsfrekvensen (se tabell 1), även om denna också höjdes på grund av tillfälligt ökad hemmavaro under pandemin 2020–21. En utförlig beskrivning av utvecklingsarbetet 2019–20 återfinns i Guttormsson, 2021. Vissa övriga metodrelaterade frågor återfinns även i Nyfjäll & Trolldal (2019) samt Källebring (2021). I bilaga 1 i denna rapport återfinns en genomgång av de metodförändringar som skett historiskt gällande alkoholvanefrågorna.

Sammanfattningsvis är syftet med denna rapport att beskriva trender i dryckesmönster i den svenska befolkningen, liksom skillnader mellan olika grupper. Tabeller med sifferbeteckningar återfinns i publikationens separata exceltabellbilaga på CAN:s webbplats. Där framgår också vilka uppgifter som utgör indikatorer i Folkhälsomyndighetens uppföljning av konsumtionsutvecklingen i Indikatorlabbet (www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet). På hemsidan ges även tillgång till frågeformuläret. I texten förekommer ett antal figurer. Underlagen till dessa är hämtade ur tabellbilagan. På CAN:s webbplats finns dessa figurer att tillgå i powerpoint-format.

Resultat

Som nämnts blir den självrapporterade konsumtionen lägre jämfört med den faktiska alkoholförbrukningen. Detta förklaras av de mätfel som förekommer i samband med frågeundersökningar (minnesfel, underrapportering och bortfall). Dessa mätfel diskuteras närmare i metodkapitlet (bilaga 1). Även om Monitormätningarnas alkoholanskaffningsrapporter ger den korrekta bilden vad gäller totalförbrukningen i landet, så ger de självrapporterade uppgifterna i denna rapport värdefull information om konsumtionsmönster i olika grupper.

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av hur stora andelar i befolkningen som dricker alkohol och hur ofta de gör det. Därefter presenteras årskonsumtionens storlek, andelen med hög-, intensiv- respektive riskkonsumtion, samt olika alkoholdryckers andel av den totala konsumtionen. Detta görs framför allt med avseende på könsskillnader, men även för ålder. Därefter visas hur konsumtionen varierar under årets månader, samt betydelsen av olika bakgrundsegenskaper för alkoholvanorna, bland annat geografiska skillnader. I ett nytt kapitel presenteras hur konsumtionen av tobaks- och nikotinprodukter varierar med avseende på alkoholvanornas omfattning.

Icke-konsumenter

Mellan 2002¹ och 2019 svarade omkring 22 procent av respondenterna i undersökningen att de inte druckit någon alkohol under de senaste 30 dagarna före intervjun (tabell 2). Metodutvecklingen 2019 ledde inte till någon resultatskillnad (2019A jämfört med 2019B). Däremot ökade andelen icke-konsumenter till 25 procent under pandemiåren 2020–21, en siffra som alltså kvarstår.

Under hela perioden 2002–2023 har andelen icke-konsumenter varit högre bland kvinnor, även om könsskillnaderna minskat över tid. I början av perioden var skillnaden mellan könen cirka 10 procentenheter, men sedan 2018 är skillnaden endast cirka 5 procentenheter.

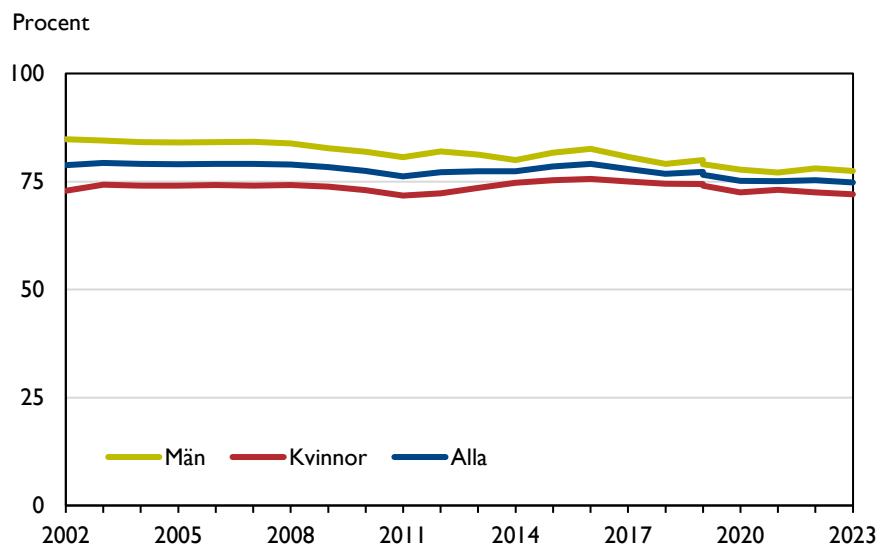
1) Detta mått har funnits sedan 2002 medan övriga mått har 2004 som startår.

Alkoholkonsumenter

Andelen alkoholkonsumenter, det vill säga de som druckit alkohol senaste 30 dagarna, följer givetvis den motsatta utvecklingen jämfört med icke-konsumenterna. Således sjönk den med två procentenheter under pandemiåren 2020–21, och nivån kvarstår därefter (tabell 3). Sedan 2020 svarar 75 procent av respondenterna att de druckit alkohol under de senaste trettio dagarna innan undersökningen.

Av figur 1 framgår att sedan 2000-talets början har andelen alkoholkonsumenter minskat bland männen men varit tämligen oförändrad bland kvinnorna. Fortfarande kvarstår dock en viss könsskillnad; år 2023 uppgav 77 procent av männen att de druckit alkohol under de senaste 30 dagarna, jämfört med 72 procent för kvinnorna. I figuren, liksom i tabellerna, redovisas dubbla värden 2019, dels för gamla metoden (2019A), dels för den nya (2019B). Brottet i linjen 2019 illustrerar således effekten av förändringen.

I tabell 3 redovisas även åldersgrupper och den enda grupp som uppvisat en ökning i andelen konsumenter över tid är 65–84-åringarna. För övriga åldersgrupper gäller minskningar, i synnerhet för 17–29-åringarna. Beträffande de äldres ökning ska tilläggas att före 2014 utgjordes den äldsta gruppen endast av 65–80-åringar. Tillförandet av 81–84-åringar innebar att gruppen utökades med personer med mera återhållsamma alkoholvanor.

Figur 1. Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2002–2023.

Av tabell 4 framgår att år 2023 hade 43 procent av respondenterna konsumerat alkohol i genomsnitt minst en gång i veckan under den senaste 30-dagarsperioden (den nuvarande metoden medförde en nivåsänkning med två procentenheter). Att dricka veckovis är vanligare bland män än bland kvinnor då 48 respektive 38 procent uppger att de gör så. Samtidigt var könsskillnaderna något större i början än i slutet av perioden. Sett till ålder är veckokonsumtion vanligare bland de över 50 år och minst vanlig bland 17–29-åringar.

Antal dagar med alkoholkonsumtion under en 30-dagarsperiod har sedan 2019 i genomsnitt legat på 4,8 dagar (tabell 5). Pandemiåren innebar alltså ingen förändring av dryckesfrekvensen. Perioden 2004–2019A var antalet dagar i genomsnitt 5,2. Metodförändringen ledde till en liten minskning även för detta mått. Män drack i genomsnitt 5,4 dagar per månad 2023 och kvinnor 4,1. Över tid har det skett en marginell utjämnings-tendens mellan könen. År 2023 uppgav 65–84-åringarna högst antal konsumtionstillfällen per månad (5,9) och 17–29-åringarna uppgav lägst (3,2).

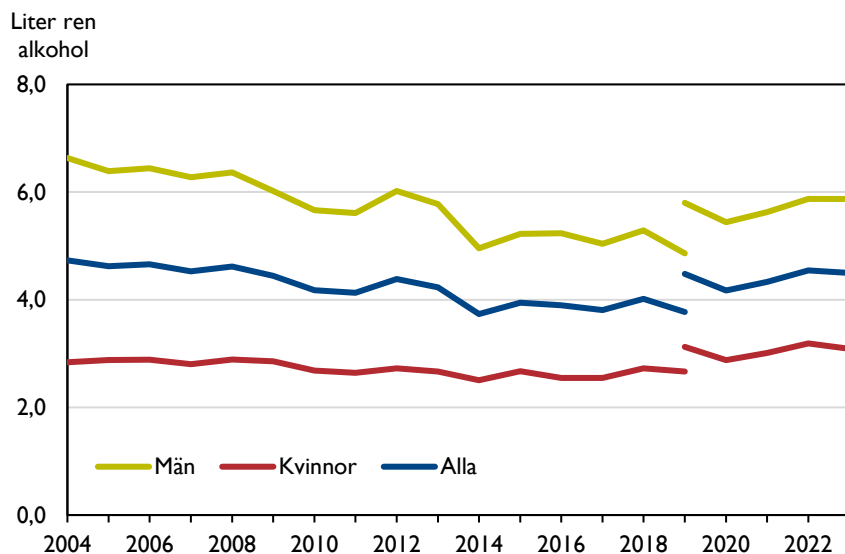
Alkoholkonsumtionens storlek

Respondenterna får uppge hur ofta och hur mycket de konsumerat av olika alkoholdrycker under den senaste 30-dagarsperioden. Detta räknas om till mängd ren alkohol per dryck, vilket summeras och multipliceras med 12 för att beskriva den totala årliga konsumtionen i 100 % (ren) alkohol. Jämförbara data gällande årskonsumtionen finns tillgängligt från 2004.

Till att börja med bör påpekas att metodförändringen 2019 medförde en relativt stor nivåhöjning för detta mått. Jämfört med 2019A uppmättes enligt tabell 6 och figur 2 den självrapporterade konsumtionen som 19 procent högre 2019B (3,77 jämfört med 4,48 liter). Dessutom har programmeringen av hanteringen av internbortfall och orimliga svar justerats 2022, vilket dock endast ledde till en marginell nivåökning².

Mellan 2004 och 2019A sjönk befolkningens rapporterade årskonsumtion med 20 procent. Under pandemiåren 2020–21 inträffade ytterligare en nedgång i konsumtionsvolymen, med i genomsnitt 5 procent jämfört med 2019B. Åren 2022–23 uppgick årskonsumtionen till 4,5 liter ren alkohol, vilket är en återgång till ungefär den nivå som gällde 2019B, det vill säga innan pandemin. Pandemiåren medförde alltså en temporär femprocentig nedgång av årskonsumtionen. Sammantaget sjönk den självrapporterade årskonsumtionen i befolkningen fram till 2019 och har därefter varit förhållandevis oförändrad, pandemiåren undantagna.

2) En ökning om i genomsnitt 1,8 procent när perioden 2020–21 analyseras med gammal respektive nuvarande programmering. Se metodbilagan för utförligare beskrivning av detta.

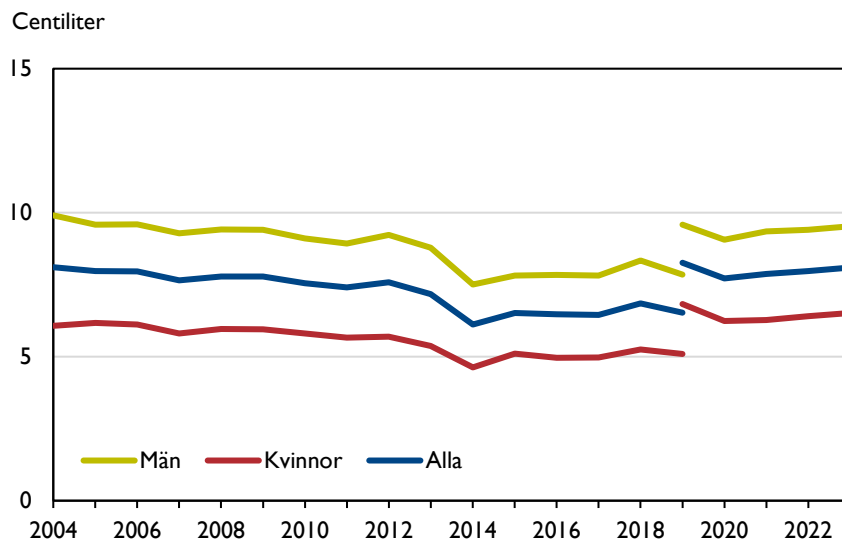
Figur 2. Självrapporterad årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2023.

Männen står i princip för hela minskningen av årskonsumtionen från 2004, även om en svag nedgång också kan skönjas för kvinnorna. Detta medför att kvinnornas andel av alkoholkonsumtionen har ökat över tid. Vid startåret utgjorde den 30 procent men under senare år har kvinnorna stått för cirka 35 procent av den totala förbrukningen. År 2023 svarade kvinnorna att de drack 3,1 liter ren (100%) alkohol och motsvarande resultat för männen var 5,9 liter (figur 2 och tabell 6). Sett till åldersgrupper har det också skett en utjämning och idag ser vi de minsta ålderskillnaderna i undersökningens historia. År 2023 var årskonsumtionen 5,0 liter i den yngsta åldersgruppen och 4,2 liter i den äldsta.

I tabell 7 redovisas motsvarande uppgifter gällande årskonsumtionen men enbart för alkoholkonsumenter. Trenderna förblir i grova drag desamma för olika grupper, men konsumtionsnivåerna blir givetvis högre jämfört med när samtliga respondenter utgör basen (6,0 liter ren alkohol per alkoholkonsument 2023 jämfört med 4,5 liter för samtliga respondenter).

Mängd per dryckestillfälle

År 2023 konsumerades i genomsnitt motsvarande cirka 4 glas vin per dryckestillfälle, eller cirka 8 centiliter ren alkohol (tabell 8). Detta kan låta som en relativt stor mängd. Det bör därför poängteras att detta är ett genomsnittsvärde för samtliga konsumenter, samtidigt som alkoholkonsumtionen är ojämnt fördelad i befolkningen. Detta kan illustreras med att 13 procent av konsumenterna stod för halva förbrukningen av alkohol 2023. En mindre grupp högkonsumenter drar alltså upp genomsnittet. Sett till samtliga svarande, alltså inklusive de som inte dricker, är det 10 procent som står för halva förbrukningen.

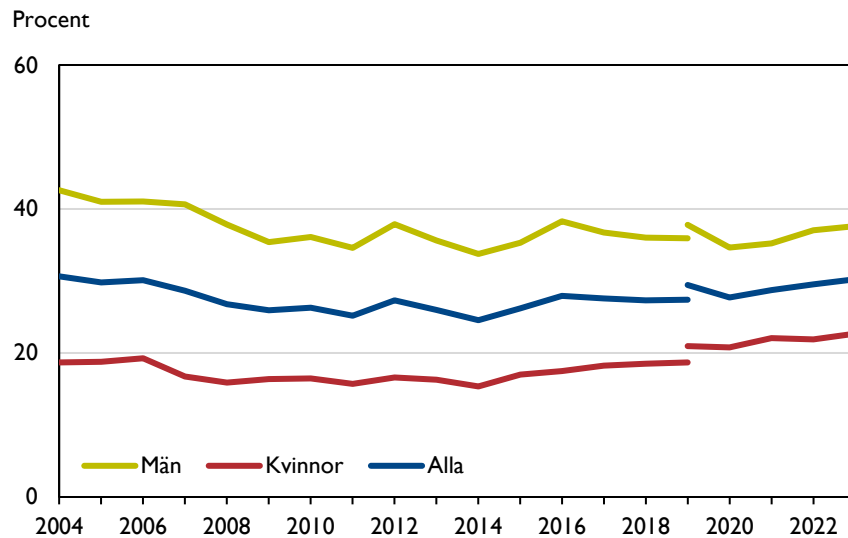
Figur 3. Självrapporterad volym i centiliter ren (100 %) alkohol per konsumtionstillfälle bland alkoholkonsumenter i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2023.

Ett sätt att hantera att en relativt liten grupp påverkar medelvärdet är att se till mediankonsumtionen (det mittersta värdet). Denna är följdriktigt lägre än genomsnittskonsumtionen och uppgick till 5,5 cl per dryckestillfälle 2023. Ett typiskt genomsnittligt dryckestillfälle handlade alltså snarare om lite mindre än 3 glas vin.

Av figur 3 framgår det att den genomsnittliga konsumtionsmängden är klart större för män (9,5 cl. ren alkohol) jämfört med kvinnor (6,5 cl). Mellan 2004 och 2014 minskade mängden per dryckestillfälle. Därefter har ingen större förändring skett (metodförändringen innebar dock en nivåökning av den rapporterade mängden). Över tid har könsskillnaderna minskat något. I periodens början drack männen cirka 60 procent mer per tillfälle, numera handlar det om 50 procent. Den yngsta åldersgruppen dricker mest per tillfälle (12,3 cl) och den äldsta minst (6,2 cl).

Intensivkonsumenter

Med ”intensivkonsumtion” avses i denna undersökning att vid ett och samma tillfälle dricka minst en flaska vin eller motsvarande alkoholmängd. Måttet syftar till att fånga konsumtionstillfällen där berusning antas ha förekommit (berusningskonsumtion används synonymt med intensivkonsumtion i rapporten).

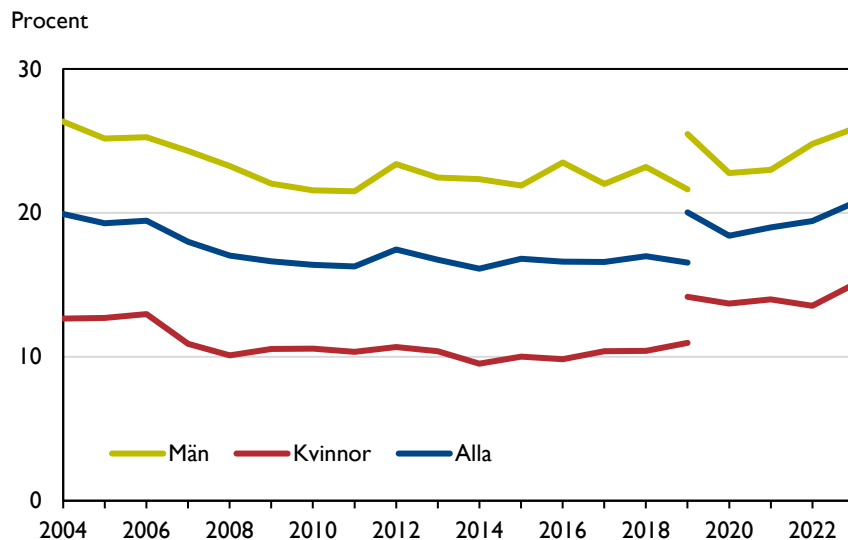
Figur 4. Andelen som intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2023.

Andelen som intensivkonsumerat minst en gång under de senaste 30 dagarna uppgick till 30 procent 2023 (tabell 9 och figur 4). Jämfört med pandemiåret 2020 är detta en ökning med drygt två procentenheter. Som framgår medförde metodbytet 2019 en nivåökning om två procentenheter. Mellan 2004 och 2019B inträffade en nedgång med fyra procentenheter i andelen som uppgav intensivkonsumtion, men sammantaget har inga större förändringar skett under perioden, även om dagens nivå är något lägre.

Könsskillnaderna har minskat något över tid men beteendet är fortfarande vanligast bland män (38 jämfört med 23 procent). Berusningsdrickande förekommer oftast i den yngsta åldersgruppen och är mindre vanligt i äldre åldersgrupper. Över tid har dock andelen under 50 år som intensivkonsumerat minskat, medan andelen har ökat bland svarande 50 år och äldre.

Ovan beskrivna skillnader för kön och åldersgrupper blir tydligare när andelen respondenter som intensivkonsumerat minst en gång per vecka studeras (tabell 10). I början av tidsperioden var veckovis intensivkonsumtion ungefär tio gånger så vanlig bland de yngsta jämfört med de äldsta. Numera är skillnaden endast dubbelt så stor. Det ska dock nämnas att detta delvis är en effekt av den nya metoden, som tycks ha lett till att i synnerhet de äldre rapporterar flera berusningstillfällen.

Av tabell 11 framgår det genomsnittliga antalet intensivkonsumtionstillfällen per månad i hela befolkningen (1,0). För detta mått är köns- respektive åldersmönstren ungefär desamma som för veckoberusning, med dubbelt så höga nivåer för män respektive yngre.

Figur 5. Andelen alkoholkonsumtionstillfällen som innefattat intensivkonsumtion, i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2004–2023.

Utvecklingen för hur pass berusningsorienterat åldersgrupperna dricker framgår av figur 5 (tabell 12). Detta görs genom att relatera antalet intensivkonsumtionstillfällen till samtliga alkoholkonsumtionstillfällen. På så sätt framkommer andelen konsumtionstillfällen då intensivkonsumtion förekommit. Resultaten visar att inslaget av intensivkonsumtion minskade till och med pandemiåret 2020, men att det därefter skett en viss uppgång. År 2023 förekom intensivkonsumtion vid 26 procent av männens dryckestillfällen. För kvinnorna var motsvarande andel 15 procent. Beteendet var vanligast bland de yngre respondenterna och minst vanligt bland de äldre.

Högkonsumenter

I Monitormätningarna redovisas måttet ”högkonsumenter”, som följer andelen respondenter som dricker över en viss mängd alkohol. För kvinnor handlar det om mer än 9 standardglas i veckan och för män 14 glas (hur definitionen operationaliseras i Monitormätningarna³ framgår närmare av bilaga 1). Detta mått redovisas bland annat i Folkhälsomyndighetens ANDTS-indikatorlabb och utgår från den definition av riskbruk som presenterades i en kunskapsöversikt publicerad av dåvarande Statens folkhälsoinstitut (Andreasson & Allebeck, red 2005).

Under 2023 utkom Socialstyrelsen med uppdaterade riktlinjer för vad som är att betrakta som ”riskkonsumtion”. Detta är ett sammansatt mått bestående dels av intensivkonsumtion, dels av högkonsumtion. I de nya riktlinjerna är

³ I andra studier kan andra definitioner av högkonsumtion förekomma.

gränsen för högkonsumtion max 9 standardglas i veckan för båda könen. Detta innebär alltså en sänkning för männen från tidigare max 14 glas (men ett oförändrat läge för kvinnorna). I detta avsnitt redovisas andelen som överstiger dessa gränser år 2023, enligt såväl de tidigare som de nya högkonsumtionsnivåerna. För tidigare år redovisas andelen högkonsumenter enligt de gamla nivåerna.

Mellan 2004 och 2019A sjönk andelen högkonsumenter från 13 till 11 procent (tabell 13). Metodförändringen 2019 medförde en ökning om 2 procentenheter och från 2019B har andelen högkonsumenter legat på cirka 14 procent med den traditionella definitionen. Högkonsumtion har blivit vanligare bland de äldre men sjunkit eller förblivit oförändrat i övriga åldersgrupper.

Med 2023 års nya nivåer (för männen) blir den totala andelen högkonsumenter 19 i stället för 14 procent och andelen högkonsumerande män ökar från 15 till 26 procent när den nya lägre gränsen tillämpas.

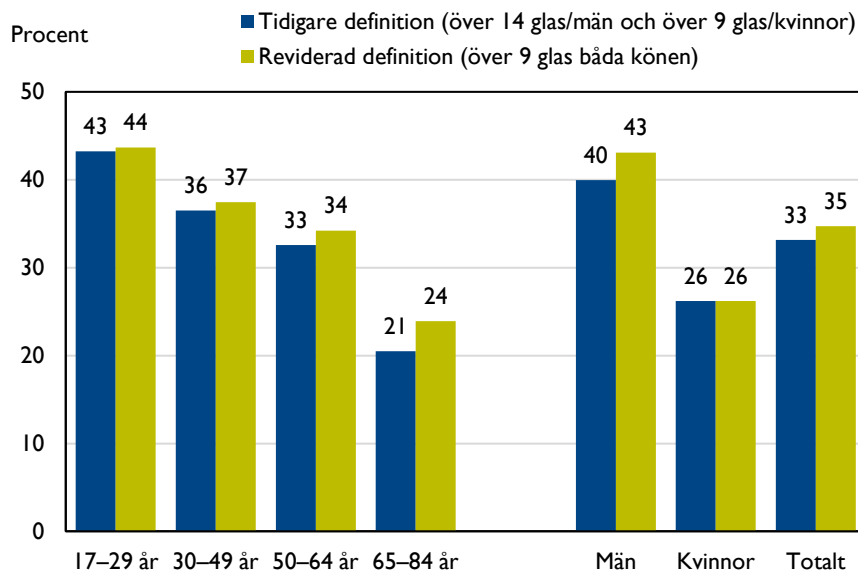
Riskkonsumenter

I Folkhälsomyndighetens ANDT-indikatorlabb följs, med Monitormätningarnas hjälp, utvecklingen av andelen ”riskkonsumenter”. Riskkonsumtion är inte en medicinsk diagnos, utan ett konsumtionsmönster som medför en risk för att få alkoholrelaterade skador. I den här studien utgör måttet riskkonsumtion en kombination av de två ovan presenterade måtten, det vill säga ”högkonsumtion” som mäter långsiktigt riskabel konsumtion och ”intensivkonsumtion” som mäter mera kortsiktigt riskabel konsumtion. Riskkonsumtionsmåttet fångar in de som rapporterat att de gjort endera under de senaste 30 dagarna (veckovis vad gäller högkonsumtion). Det bör observeras att det i andra sammanhang kan förekomma andra definitioner av riskkonsumtion⁴.

Till följd av den ovan nämnda revideringen av riktlinjerna för vad som betraktas som riskkonsumtion presenteras dubbla resultat för 2023 i tabell 14, både enligt de gamla och de nya riktlinjerna (där männens gräns alltså sänkts från över 14 till över 9 glas). Skillnaden illustreras i figur 6. Där framgår att andelen riskkonsumenter ökar från 33 till 35 procent när männens gräns för högkonsumtion sänks till samma nivå som kvinnornas⁵. Andelen riskkonsumenter är högst bland män och i den yngsta åldersgruppen och avtar därefter med stigande ålder.

⁴ I indikatorlabbet redovisas även en alternativ definition av riskkonsumtion som baseras på AUDIT-C.

⁵ CAN har i en tidigare skattning av antalet riskkonsumenter prövat att kompensera för den kända underreporteringen (ca hälften) av de konsumerade volymerna (se Kortfakta#04). Om samma beräkningsmetodik tillämpas på detta material för 2023 så stiger andelen riskkonsumenter i befolkningen från 35 till 39 procent. Att ökningen inte blir större beror på de flesta redan inkluderats via intensivkonsumtionsmåtten, som rapporterades av 30 procent.

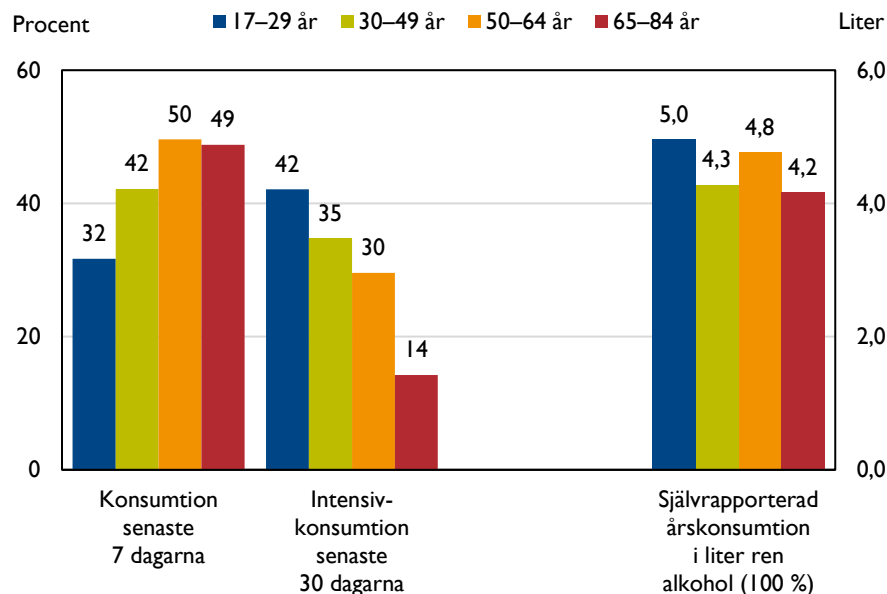
Figur 6. Andelen som riskkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna, dels med tidigare definition (över 14 glas för män och 9 för kvinnor) dels med reviderad version (över 9 glas för båda könen) i befolkningen 17–84 år, fördelat på ålder och kön. 2023.

Det bör observeras att måttet riskkonsumtion i Monitormätningarna bygger på ett intensivkonsumtionsmått som tillåter 56 procent större alkoholmängd än vad Socialstyrelsens riktlinjer gör, vilket inte kan justeras för på grund av hur frågan är konstruerad. Om gränsen för intensivkonsumtion kunnat sänkas till Socialstyrelsens nivå torde andelen riskkonsumenter bli högre.

Mellan 2004 och 2019A sjönk andelen riskkonsumenter från 34 till 30 procent. Metoduppdateringen 2019 medförde att riskkonsumtionsmåttet fick en nivåökning med 3 procentenheter (till 33 procent 2019B). Även om metodförändringen försvårar jämförbarheten över tid kan det ändå konstateras att riskkonsumtionen var något vanligare under den första fyraårsperioden (2004–2007) jämfört med läget de senaste fyra åren (2019B–2023).

Åldersskillnader

Figur 7 ger en sammanfattande bild av skillnaderna i alkoholvanor för olika åldersgrupper. Veckovis konsumtion av alkohol är minst vanlig i den yngsta åldersgruppen. Bland 17–29-åringarna uppgav ungefär en tredjedel detta jämfört med hälften av dem mellan 50 och 84 år. För intensivkonsumtion är mönstret snarare det motsatta då 14 procent i den äldsta åldersgruppen uppgav att detta förekommit under senaste 30-dagarsperioden, jämfört med 42 procent i den yngsta åldersgruppen.

Figur 7. Andelen som konsumerat alkohol under de senaste 7 dagarna respektive intensivkonsumerat under de senaste 30 dagarna (vänster y-axel) samt självrapporterad årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol (höger y-axel) i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. 2023.

Den totala årskonsumtionen är jämnare fördelad mellan åldersgrupperna, en konsekvens av att äldre dricker oftare men i mindre volym per tillfälle, jämfört med yngre. De yngsta rapporterar dock 19 procent högre årskonsumtion än de äldsta (5,0 jämfört med 4,2 liter ren alkohol).

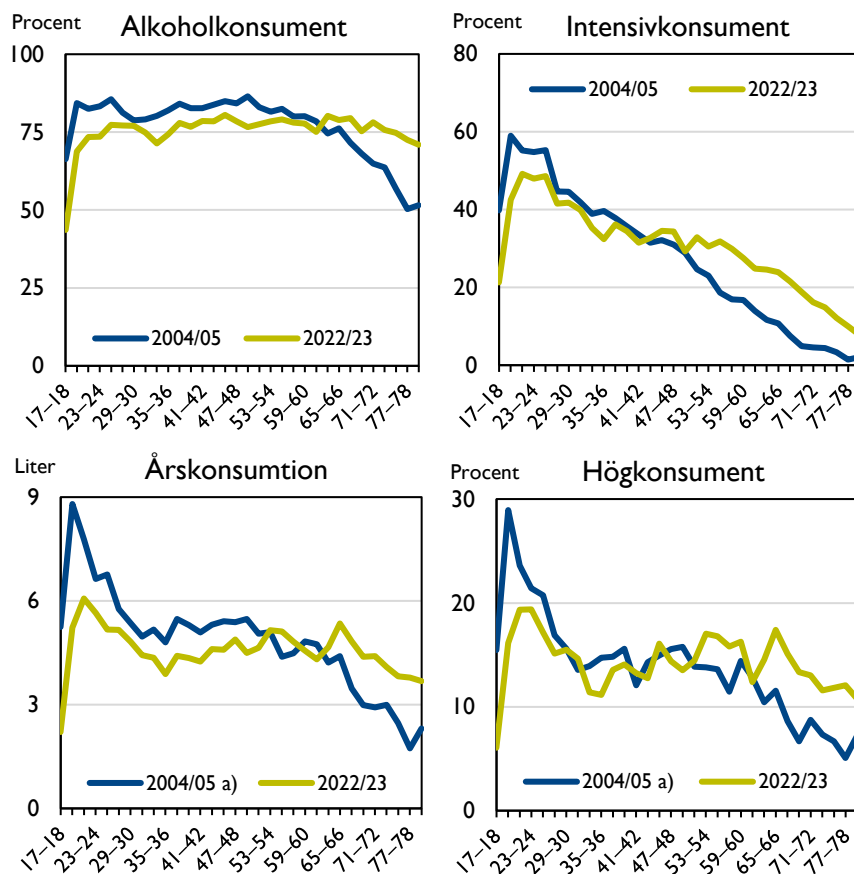
Utvecklingen i födelsekohorter

Som framgått i det föregående har det sedan undersökningens start skett förändringar av alkoholkonsumtionen i de fyra redovisade åldersgrupperna. Dessa grupper är förhållandevis breda, så i detta avsnitt görs en mer detaljerad beskrivning av hur alkoholvanorna förändrats för tvåårsåldersgrupper.

Detta görs genom att i tabell 15 jämföra läget 2004/05 med läget 2022/23⁶ gällande andelen alkoholkonsumenter, intensivkonsumenter samt högkonsumenter. Eftersom 81–84-åringar inte ingick i studien före 2014 behöver jämförelsen begränsas till 17–80-åringar. Detta innebär att personer födda mellan 1924 och 1987 jämförs med personer födda 18 år senare, alltså mellan 1942 och 2005. I tabell 16 redovisas hur årskonsumtionen förändrats över tid för samtliga respondenter, och i tabell 17 enbart för alkoholkonsumenter. I dessa tabeller redovisas även resultat för de mellanliggande åren.

⁶ Sammanslagningar av två undersökningsår respektive åldersgrupper har gjorts för att få ett tillräckligt hållbart underlag.

Utvecklingen i tvåårsåldersgrupper för de fyra olika alkoholmåttan visas i figur 8. De som deltog i studien 2004/05 uppvisade ett åldersmässigt annorlunda konsumtionsmönster jämfört med de som deltog 2022/23⁷. För samtliga alkoholvanemått har det skett uppenbara generationsmässiga förändringar, inte minst för årskonsumtionen. Hos de som besvarade undersökningen 2004/05 syns en markant topp i 19–20-årsåldern. Denna topp är numera mindre markant och inträffar först i 21–22-årsåldern. Nutida yngre tycks således etablera sina alkoholvanor något senare i livet, det vill säga inte i tonåren utan snarare i tidiga 20-årsåldern. Överlag rapporterar de yngre nu mera återhållsamma alkoholvanor jämfört med tidigare, och det gäller inte minst års- och högkonsumtion.

Figur 8. Andelen som konsumerat respektive intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna, andelen som är högkonsumerter (över 14 resp. 9 glas) och årskonsumtion^{a)} i liter ren (100%) alkohol, fördelat på tvåårsåldersgrupper. 2004/05 och 2022/23.

a) Uppräknade resultat i proportion mot med den ökning 2019 års metodförbättring medförde.

⁷ Eftersom metodförändringen 2019 medförde att alkoholvolymen uppmättes på en 19 procent högre nivå så har värdena från 2004/05 räknats upp i motsvarande grad i figuren, för att ge en mer rättvisande jämförelse.

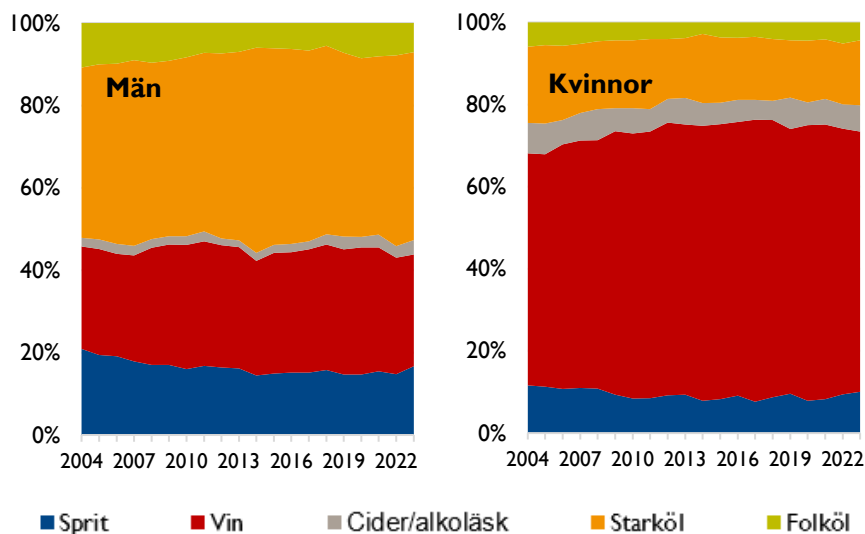
En annan uppenbar förändring är att alkoholkonsumtion blivit vanligare bland dagens äldre. Bland dem som deltog i undersökningen 2004/05 började konsumtionen klinga av någonstans i 50-årsåldern medan nedgången sker först efter 65-årsåldern hos de som deltog 2022/23. Sammantaget innebär detta de olika generationerna kommit att dricka mer lika varandra idag, jämfört med för 18 år sedan. Detta eftersom konvergerande förändringar har skett i båda ändarna av åldersintervallet. Dock är det fortfarande så att 70-plussare har lägst årskonsumtion (ca 4 liter) och att 20-åringarna dricker mest (omkring 5,5 liter).

Det bör framhållas att de personer som idag utgör den äldre gruppen inte har ökat sin konsumtion i takt med att de åldrats. Den främsta anledningen till att nivåerna är högre hos dagens äldre är att dessa ersatt tidigare generationer som hade mindre omfattande alkoholvanor (se tex. Raninen, 2015). Generellt ökar alltså inte alkoholkonsumtionen när personer åldras. Tvärtom är det typiska för en individ att konsumtionen avtar med stigande ålder (Andreasson, 2019).

Typ av alkoholdrycker

I detta avsnitt visas hur preferensen för olika alkoholdrycker skiljer sig åt mellan åldersgrupper och kön. Först kan det påpekas att fördelningen mellan olika dryckestyper blir något annorlunda i de självdeklarerade uppgifterna jämfört med hur de i själva verket är enligt Monitormätningarnas anskaffningsrapporter (Trolldal, 2024). Det beror på att olika drycker underrapporteras olika mycket. Främst ger det i det följande effekten att sprit framstår som något mindre vanligare än det egentligen är, medan konsumtionsandelarna för öl och alkoholäsk överdrivs något. Denna redovisning är ändå motiverad i och med att gruppkillnader kan presenteras och att diskrepanserna inte är alltför stora. Resultaten är hämtade från tabellerna 18–22.

Det finns tydliga könsskillnader vad gäller dryckespreferenserna, vilket illustreras i figur 9. Framför allt är det så att män i högre utsträckning dricker öl, medan kvinnor i högre grad dricker vin. År 2023 utgjorde öl över hälften (53 procent) av männens konsumtion men endast en femtedel av kvinnornas konsumtion (20 procent). Kvinnor väljer i stället vin i hög utsträckning. År 2023 var vinandelen 63 procent för kvinnorna och 27 procent för männen. Över tid har vinkonsumtionen ökat något för båda könen, medan spritkonsumtionen har sjunkit. Konsumtionen av cider och öl har varit mera oförändrad, även om en viss minskning syns för kvinnornas ölkonsumtion.

Figur 9. Konsumtionsandelar av olika alkoholdrycker i liter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. Procent. 2004–2023.

Temporala variationer

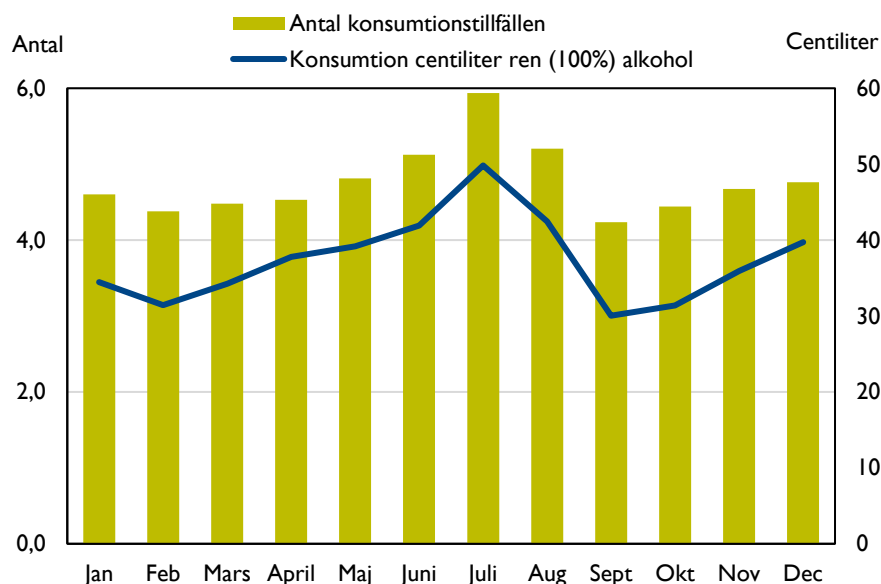
Det är känt att alkoholkonsumtion uppvisar variationer över tid. Att Monitor-mätningarna görs med månadsvisa urval och med frågor som rör de senaste 30 dagarna möjliggör redovisningar per kalendermånad. Under 2018 ställdes tillfälligtvis frågan ”Drack du alkohol igår?”, vilket är möjligt eftersom intervjuerna genomförs under veckans samtliga dagar (med undantag för storhelger).

Det framgick 2018 att alkoholkonsumtionen tydligt varierar under veckan och är minst vanlig under måndagar. Cirka 38 procent uppgav att de druckit alkohol under fredagen eller lördagen, jämfört med 11 procent under måndagen (tabell 23). Veckomönstret är relativt likartat för båda könen. Den äldsta åldersgruppen hade det jämnaste konsumtionsmönstret under veckan medan 30–64-åringarna uppvisade störst variationer.

Månadsvariationer

Den månadsvisa variationen för antal alkohol- respektive berusningskonsumtionstillfällen redovisas i tabell 24 (för år 2023). Även den månadsvisa konsumtionsvolymen framgår av tabellen, liksom hur stor andel av årskonsumtionen som varje månad bidrar med.

Som figur 10 illustrerar var antalet konsumtionstillfällen högre under sommarmånaderna. Under juli uppgick de till 5,9 i genomsnitt, jämfört med endast 4,2 i september (vänster y-axel). Även antalet tillfällen med berusningskonsumtion nådde en topp i juli. Volymen konsumerad alkohol var också högst under sommarmånaderna, med en topp om 50 centiliter ren (100%) alkohol under juli (höger y-axel). Tillsammans bidrog sommarmånaderna till 30 procent av årets totala konsumtion.

Figur 10. Antal konsumtionstillfällen och månadskonsumtionen i centiliter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på månad. 2023.

Att det finns skillnader i konsumtionens storlek mellan olika åldersgrupper visades i föregående avsnitt. Av tabell 25 framgår det att den äldsta åldersgruppen är den som dricker mest jämnt fördelat över årets månader, medan 17–29-åringarna är de som uppvisar störst variationer (fyra gånger så hög standardavvikelse som de äldre enligt tabellen). Sett till kön uppvisar kvinnorna mindre variationer över året jämfört med männen (hälften så stor standardavvikelse).

Geografiska skillnader

I detta avsnitt redovisas geografiska skillnader för fyra olika alkoholvanemått. Först görs detta för kommungrupper och därefter för län. Redovisningen görs för åren 2005/06⁸ och 2022/23. Anledningen till att två år har slagits samman är att det ger ett underlag tillräckligt stort för att medge geografiska nedbrytningar. Som tidigare nämnts innebar metodförändringen att inte minst årskonsumtionen mäts på en högre nivå från 2019B. Detta har dock mindre betydelse i detta avsnitt, där det primära syftet är att illustrera skillnader mellan olika geografiska grupper, inte förändringar inom dessa över tid.

Kommungrupper

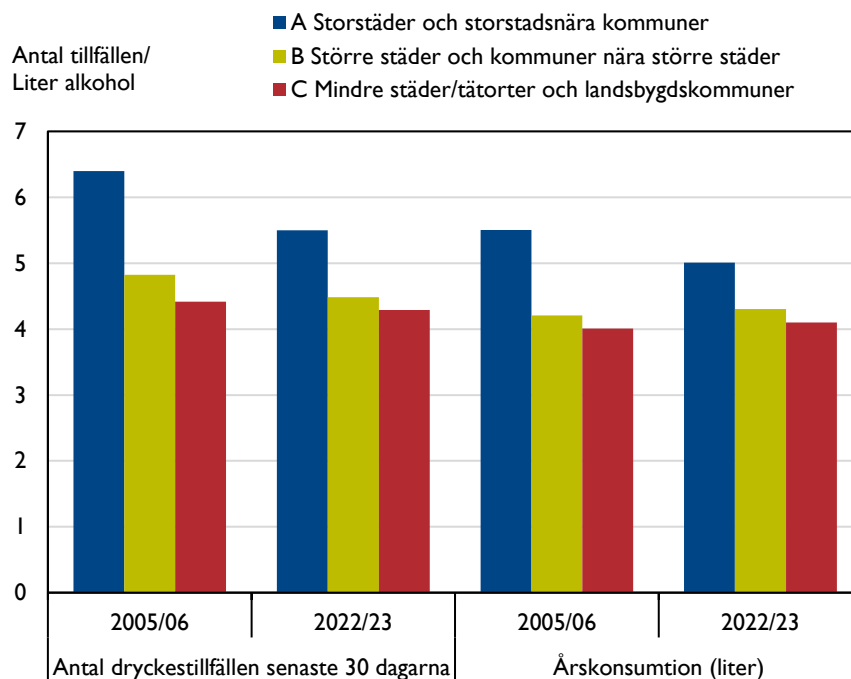
Kommunerna har delats in i 9 undergrupper, med 3 huvudgrupper. För 2023 gäller SKR:s uppdaterade kommungruppsindelning (SKR, 2022) och för 2022

⁸ Att inte perioden 2004/05 använts beror på att antalet svarande var färre och dessutom tidsmässigt skevt fördelade då inga konsumtionsfrågor ställdes oktober–december 2004.

den tidigare (från SKL). Indelningen tar hänsyn till tätortsstorlek, närhet till större tätort, pendlingsmönster samt om besöksnäring är framträdande. Resultaten framgår av tabell 26. Två av tabellens fyra mått, antalet dryckestillfällen senaste 30 dagarna och årskonsumtionens storlek, presenteras även i figur 11. De två andra måtten, druckit respektive intensivkonsumerat alkohol senaste 30 dagarna, redovisas endast i tabellen.

Det framgår att alkoholvanorna är mer omfattande i storstadsgruppen (A) och minst omfattande i den mera glesbefolkade huvudgruppen (C). Samtidigt är skillnaderna mellan grupp B och C relativt små. Även när de nio delgrupperna studeras, tenderar alkoholvanorna att minska i omfattning med minskad befolkningstäthet. Ett undantag utgör dock gruppen ”landsbygdskommun med besöksnäring” (C9) där alkoholvanorna är relativt omfattande. Alkoholvanorna i denna typ av kommuner liknar snarare kommuner i gruppA2, det vill säga pendlingskommuner nära storstad.

Skillnaderna mellan kommungrupperna var större 2005/06 jämfört med 2022/23. Detta framgår av variationskoefficienterna i tabellen, vilka alltså minskat i storlek mellan start- och slutår. Detta beror framför allt på att nedgångar inträffat i kommuner med storstadsanknytning. Konsumtionsvanorna mellan kommungrupperna emellan har alltså utjämnats delvis. Samtidigt har de inte helt försvunnit.

Figur 11. Alkoholvanor fördelat på SKL-grupper. Antal dryckestillfällen per månad och årskonsumtion^{a)} i liter ren (100%) alkohol i befolkningen 17–84 år. 2005/06 och 2022/23.

a) Värdena för 2005/06 är inte fullt jämförbara med de från 2022/23 eftersom metodbytet 2019 medförde en ökning med 19 procent av de uppmätta volymerna på riksnivå.

Att det alltså finns bestående kommunmönster framgår när samvariationen i alkoholvanorna i de nio kommungrupperna testats med Pearsons produktmomentkorrelationskoefficient för start- respektive slutår (mättet tar hänsyn både till styrkan och riktning av ett samband). Inte för något av måtten i tabellen understiger koefficienten 0,87**. Det innebär att kommungruppernas inbördes relation uppvisar god samstämmighet över tid, det vill säga att kommungrupperna med höga värden vid första mättillfället tillhörde alltså fortfarande de med höga värden även vid andra mättillfället, och vice versa. Sammantaget finns det alltså bestående skillnader i alkoholvanor kommungrupperna emellan, även om dessa har minskat över tid.

Län

Hur alkoholvanorna ser ut i Sveriges olika län framgår av tabell 27. Spridningen mellan länens resultat har för två av de fyra utvalda måtten varit oförändrad och i två fall sjunkande (se variationskoefficienterna). Dryckesvanorna har således blivit något mera likartade länen emellan under 17-årsperioden, vilket är i linje med kommungruppsanalysen. Precis som för kommungrupperna kvarstår dock samband mellan län med höga och låga resultat i periodens början respektive slut (se Pearsonvärdena).

Jönköping, Jämtland, Västmanland och Örebro hör till de län som genomgående uppvisat mindre omfattande alkoholvanor när 2005/06 jämförs med 2022/23. Stockholm och Halland är de län där alkoholvanorna tenderar att vara mer omfattande. Ett län som knappt avviker från riksgenomsnittet på någon av variablerna någon av tidsperioderna är Västra Götaland.

Det bör framhållas att konsumtionsvolymerna mellan de båda mättillfällena inte kan jämföras rakt av eftersom 2019 års metodförbättring medförde en ökning med 19 procent av de uppmätta volymerna på riksnivå. Syftet med detta avsnitt var dock som nämndes inledningsvis att visa på relativa, inte absoluta, förändringar mellan länen över tid. Ytterligare ett förhållande rörande konsumtionsvolymen är att måttet är känsligt för en kombination av förekomst av extremsvar i relation till små befolkningsunderlag. Detta gäller för Blekinge 2023 varför resultat från 2021/22 i stället redovisats för Blekinge för volymmåttet i tabell 27.

Alkoholvanor och bakgrundsegenskaper

En tämligen noggrann analys av olika bakgrundsegenskapers betydelse för alkoholvanorna har tidigare presenterats med data från 2021 (Guttormsson, 2022) och här följer en förkortad beskrivning av resultaten. De analyserade egenskaperna var boendekommun, utländsk bakgrund och utbildningsnivå. Som utfallsmått för alkoholvanor användes veckokonsument och högkonsument.

I linje med vad som presenterats ovan framkom i den tidigare analysen att boende i kommungrupp A (storstadsregioner) uppvisade statistiskt signifikant mera omfattande alkoholvanor jämfört med de andra kommungrupperna. Detta gällde båda könen, men framför allt för kvinnor.

Beträffande utbildningsnivå så delades respondenterna in i tre grupper; förgymnasial, gymnasial och eftergymnasial utbildning. De med högre utbildning var i signifikant högre grad veckokonsumenter jämfört med övriga utbildningsgrupper. Skillnaderna för högkonsumtion var mindre och bara undantagsvis signifikanta. Den tydligaste skillnaden i högkonsumtion framkom för kvinnor, där förekomst av högkonsumtion var 1,8 gånger större bland de med eftergymnasial utbildning jämfört med de med förgymnasial.

Personer med utländsk bakgrund hade signifikant mindre omfattande alkoholvanor jämfört med de med svensk bakgrund. Detta gällde för båda könen.

Den sammantagna effekten av bakgrundsvariablerna ovan, inklusive kön och ålder, analyserades genom multipel logistiska regression. Att det var signifikant mindre vanligt att vara såväl vecko- som högkonsument bland boende utanför storstadsregioner kvarstod efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler (tabell A). Detta gällde för båda könen. Exempelvis var det ungefär hälften så stor sannolikhet (odds) att vara högkonsument bland kvinnor i kommungrupp C jämfört med kommungrupp A (oddskvot 0,53). Detta var också den största iakttagna skillnaden relaterat till kommungruppstillhörighet.

Tabell A. Samband mellan olika bakgrundsvariabler och alkoholvanor i befolkningen 25–84 år, efter kön, justerat för ålder. 2021. Oddskvoter, multipel logistisk regression.

	Veckokonsument		Högkonsument	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Boenderegion				
- A Storstäder och storstadsnära kommuner (ref.)	1	1	1	1
- B Större städer och kommuner nära större städer	0,74**	0,68**	0,68**	0,63**
- C Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	0,62**	0,57**	0,60**	0,53**
Utbildningsnivå				
- Eftergymnasial (ref.)	1	1	1	1
- Gymnasial	0,80**	0,69**	1,15	0,94
- Förgymnasial	0,44**	0,43**	0,80	0,54**
Bakgrund				
- Svensk bakgrund (ref.)	1	1	1	1
- Utländsk bakgrund	0,44**	0,52**	0,72**	0,64**

Beträffande utbildningsnivå så var i synnerhet de med förgymnasial utbildning i lägre grad veckokonsumenter. För kvinnor gällde detta även för högkonsumtion. Det senare sambandet syntes tidigare även för männen i de enskilda analyserna, men detta försvann vid kontroll för de övriga bakgrundsegenskaperna i modellen.

I den enskilda analysen framkom det att personer med utländsk bakgrund hade mindre omfattande alkoholvanor, och detta samband kvarstod vid kontroll för övriga bakgrundsvariabler. Exempelvis var det omkring hälften så sannolikt att vara veckokonsumēt bland personer med utländsk bakgrund jämfört med de med svensk bakgrund.

Personer med svensk bakgrund, med eftergymnasial utbildning respektive boende i storstadsområde tenderade alltså att i högre grad dricka alkohol en gång i veckan eller oftare. Med undantag för utbildningsnivå så var mönstret det samma vad gällde att vara högkonsumēt.

Alkoholvanor och nikotinanvändning

Inledning

Förutom alkoholvanor följs i Monitormätningarna även självrapporterad användning av cigaretter, e-cigaretter (vejps), upphettade tobaksprodukter (heat-not-burn), traditionellt brunt tobakssnus och vitt nikotinsnus. Detta möjliggör en analys av i vilken utsträckning alkoholkonsumenter också använder olika nikotinprodukter.

Den som vill ha närmare beskrivningar av frågor och resultat från Monitormätningarna gällande nikotinprodukter hänvisas till CAN-rapporten *Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2023* (Zetterqvist, 2024). Av den framgår bland annat att nikotinanvändare dricker närapå dubbelt så mycket alkohol jämfört med personer som inte använder nikotin och att skillnaden var ännu större för dem som använde två eller fler nikotinprodukter.

Folkhälsomyndigheten (2022) har visat att riskkonsumenter av alkohol i Sverige i högre grad har använt tobaks- och nikotinprodukter jämfört med icke riskkonsumenter. Detta är i linje med internationell forskning; bland annat visade en studie från USA att hälften av de som definierats som alkoholberoende enligt DSM-IV också var cigarettrökare (McKee et al, 2007) och en brittisk studie har visat att förekomst av rökning ökar i takt med alkoholkonsumtions omfattning (Garnett et al, 2022).

I det följande studeras sambandet mellan alkohol- och nikotinkonsumtion i den svenska befolkningen, där nikotinkonsumtionen också delas upp på enskilda typer av nikotinprodukter. Detta är intressant inte minst eftersom sambanden mellan alkoholkonsumtion och de nya nikotinprodukterna (vejps resp. vitt snus) är mindre väl belysta.

Denna typ av analyser är också viktiga ur ett skadeperspektiv i och med att forskning har visat att kombinerad användning av tobak och alkohol är mer skadligt för hälsan än om man använder dessa separat. McKee & Weinberger (2013) citerar olika forskningsstudier som exempelvis visat att risken för huvud- och halscancer liksom cirrhos och pankreatit ökar vid samtidig användning av alkohol och cigaretter samt att kombinerad högkonsumtion av alkohol och cigaretter kan vara förknippat med en 300 gånger ökad risk för oral cancer. Mot bakgrund av detta undersöks även omfattningen av cigarett- och snusanvändningen i relation till alkoholkonsumtionens storlek.

I följande avsnitt definieras en nikotinanvändare som någon som under de senaste 30 dagarna har använt minst en nikotinprodukt (cigaretter, vejpis, upphettade tobaksprodukter respektive brunt eller vitt snus). Alkoholkonsument är den som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna. Data från år 2023 används och endast respondenter som har besvarat samtliga i analysen ingående nikotin- och alkoholfrågor, liksom de fem bakgrundsvariablerna (se nedan), har inkluderats i bearbetningen.

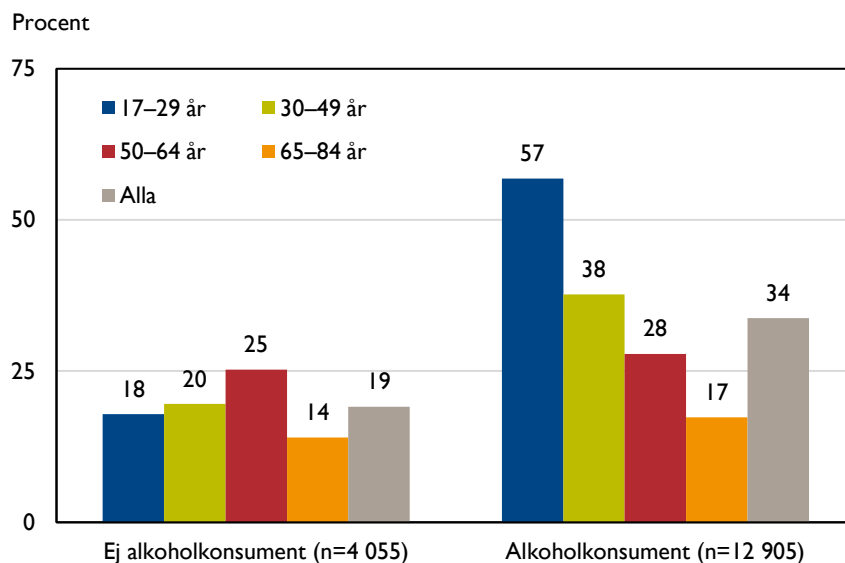
Nikotinanvändning totalt

Enligt tabell 28 var totalt 30 procent av respondenterna nikotinanvändare. Detta var vanligare bland män än bland kvinnor (36 jämfört med 24 procent) och bland de yngsta jämfört med de äldsta (44 jämfört med 16 procent).

Alkoholkonsumenterna uppgav att de använder nikotin i större utsträckning jämfört med de som inte dricker alkohol (34 jämfört med 19 procent). Skillnaden är statistiskt signifikant på enprocentsnivå, (figur 12). Även efter kontroll för de fem bakgrundsvariablerna⁹ kvarstår den signifikanta skillnaden i nikotinanvändning i relation till alkoholkonsumtionen och sambandets förstärks dessutom något enligt tabell 29, då oddskvoten ökar från 2,2 (modell 1) till 2,6 (modell (2)).

Det finns inte några uppenbara könsskillnader i sannolikheten att använda nikotin relaterat till att om man dricker alkohol eller inte. Ungefär 1,8 gånger fler av båda könen är nikotinanvändare bland alkoholkonsumenterna jämfört med de som inte dricker. Som figur 12 visar finns det dock tydliga skillnader sett till ålder. Bland 17–29-åringarna var det 3,2 gånger fler som använde nikotin bland alkoholkonsumenterna, jämfört med icke-konsumenterna. Bland personer 50 år och äldre var det endast 1,2 gånger fler bland alkoholkonsumenterna som använde nikotin.

⁹ Materialet har analyserats med multipel logistisk regression med hänsyn till de svarandes kön (2 grupper), ålder (kontinuerlig), boendekommun (3 SKR-grupper), utbildningsnivå (förgymnasial, gymnasial, eftergymnasial), samt om de har utländsk bakgrund (födda utomlands/båda föräldrar födda utomlands mot övriga).

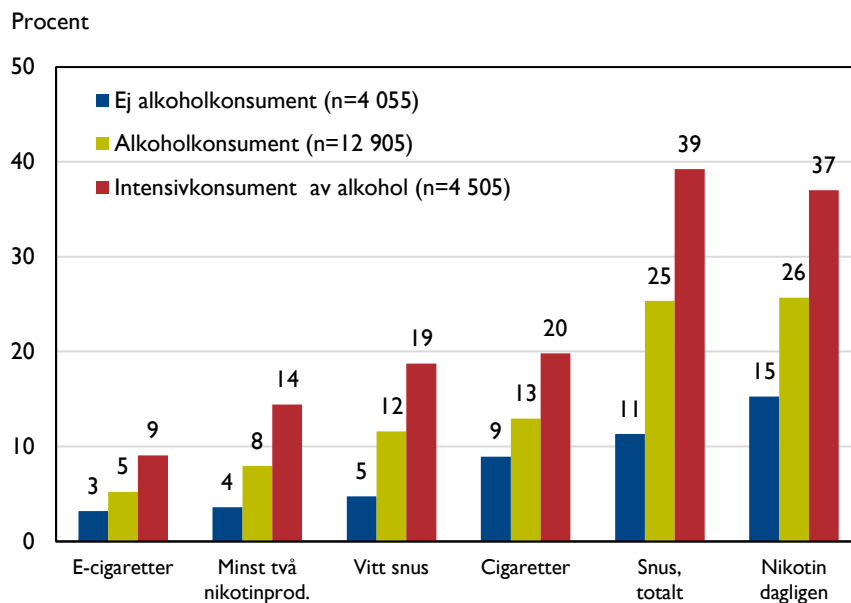
Figur 12. Andelen nikotinanvändare i relation till alkoholkonsumtion i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. 2023.

I tabell 28 redovisas även nikotinanvändning i relation till intensivkonsumtion av alkohol under de senaste 30 dagarna. Bland intensivkonsumenter var det 50 procent som uppgav nikotinanvändning jämfört med 21 procent bland de som inte var intensivkonsumenter. Att vara nikotinanvändare är alltså ännu vanligare bland de som intensivkonsumerar alkohol, jämfört med att vara alkoholkonsument överhuvudtaget. Skillnaden i nikotinanvändning mellan de som intensivkonsumerar eller inte är signifikant. Vid kontroll för de fem bakgrundsvariablerna kvarstår detta förhållande, även om sambandet försvagas något (oddskvoten sjunker från 3,8 till 3,3, se tabell 29).

Användning av olika nikotinprodukter hos alkoholkonsumenter

I figur 13 och tabellerna 30–31 presenteras användningen av enskilda nikotinprodukter hos alkoholkonsumenter, intensivkonsumenter respektive de som inte dricker alls. Upphettade tobaksprodukter har exkluderats ur denna redovisning eftersom endast 36 respondenter uppgett att de använt detta. Förutom enskilda nikotinprodukter redovisas också resultat gällande att ha använt två eller flera nikotinprodukter respektive att dagligen använda nikotin.

I figur 13 framgår att samtliga nikotinvarianter var vanligare bland alkoholkonsumenter jämfört med de som inte dricker. Som nämndes i inledningen har sådana mönster tidigare iakttagits för användning av traditionellt snus respektive cigaretter men av figuren framgår alltså att detta gäller även för de nya nikotinprodukterna. För vitt snus exempelvis använde 12 procent av alkoholkonsumenterna detta, jämfört med 5 procent bland de som inte dricker (dvs. 2,4 gånger så många). Förhållandet är i princip detsamma för snus totalt (2,2). För samtliga nikotinvarianter var dessa skillnader statistiskt signifikanta, även efter kontrollen av bakgrundsvariabler (se tabell 29).

Figur 13. Andelen användare av olika nikotinprodukter i relation till alkoholvanor i befolkningen 17–84 år, 2023.

Förekomsten av vejpning är aningen vanligare bland alkoholkonsumenterna jämfört med traditionella cigaretter men skillnaden är liten. Tydligt är att snusning ökar

mer i förekomst hos alkoholkonsumenter jämfört med rökning. Att använda nikotin dagligen var 1,7 gånger vanligare bland alkoholkonsumenter jämfört med icke-konsumenter.

I grova drag var det dubbelt så vanligt att alkoholkonsumenter använde någon nikotinvariant. För intensivkonsumenter av alkohol handlar det om i genomsnitt tre gånger så höga andelar. I synnerhet att använda vitt snus respektive att använda två eller fler nikotinprodukter var vanligare hos intensivkonsumenterna jämfört med gruppen som inte dricker överhuvudtaget (4 gånger så vanligt). Även för intensivkonsumtion var skillnaderna i nikotinvanor statistiskt signifikanta, även med kontroll för bakgrundsvariabelerna.

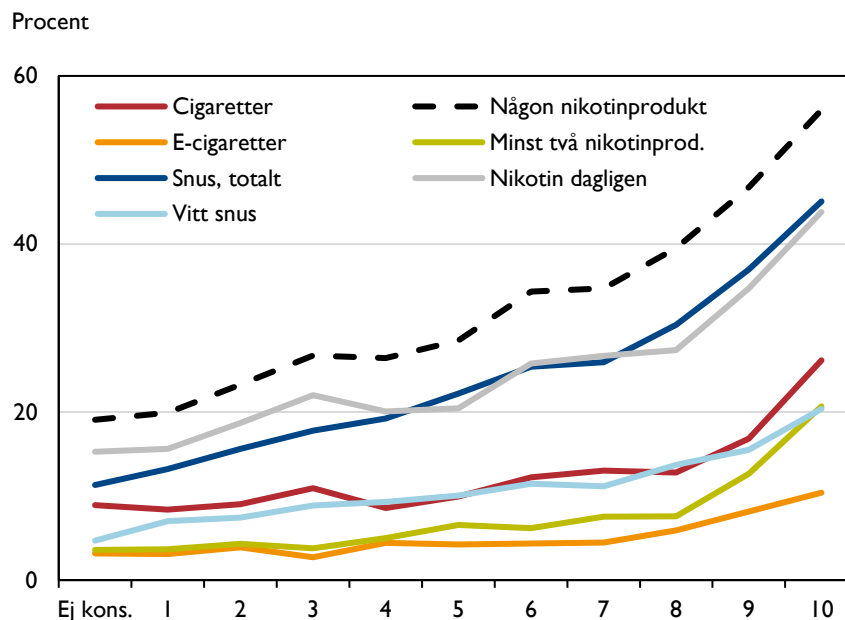
Användning av olika nikotinprodukter i förhållande till alkoholkonsumtionens storlek

I tabell 32 (och figur 14) redovisas i vilken omfattning olika nikotinvarianter används relaterat till storleken på respondenternas alkoholkonsumtion. Alkoholkonsumenterna har delats in i 10 lika stora grupper (deciler) utifrån hur stora volymer de rapporterat att de dricker. I grupp 1 är konsumtionen lägst och i grupp 10 är den högst. Även de som inte dricker alls ingår i presentationen (längst till vänster i figuren). Resultaten speglar alltså i vilken utsträckning respondenter i de olika alkoholkonsumtionsgrupperna använder olika nikotinprodukter. Tabellen är uppdelad på kön men i figuren redovisas resultaten för samtliga svarande.

Den totala nikotinanvändningen illustreras av diagrammets streckade kurva. Bland de som inte dricker var 19 procent nikotinanvändare. I den tiondel som dricker minst var andelen i princip densamma (20 procent) och bland de som dricker allra mest var andelen 56 procent. Figuren visar tydligt att ju större alkoholvolymer som konsumeras, desto större är sannolikheten att någon nikotinprodukt har rapporterats, och ökningen är förhållandevis linjär. Detta gäller även daglig användning, även om andelarna är lägre.

Vad gäller enskilda nikotinprodukter ligger andelen cigarettrökare ganska stabilt runt 10 procent från och med gruppen som inte dricker alls till och med den femte decilen. Därefter stiger andelen rökare till toppnivån 26 procent bland de som dricker mest. Användningen av e-cigaretter uppvisar en likartad utveckling som för traditionella cigaretter, även om uppgången inträffar först i de tre högsta alkoholkonsumtionsgrupperna. För vitt snus, liksom för all snusanvändning, sker å andra sidan en mer eller mindre successiv uppgång, från de som inte dricker alls till de som dricker allra mest. Det är alltså primärt snus, som är den vanligaste nikotinprodukten, som orsakar den mer eller mindre linjära uppgången i total nikotinanvändning.

När högsta konsumtionsgruppen jämförs med icke-konsumenterna är det särskilt för gruppen som använder två eller fler nikotinprodukter som den största relativa skillnaden framträder. Det är ungefär fem gånger så vanligt att använda flera nikotinprodukter bland de som dricker mest jämfört med de som inte dricker alls (21 jämfört 4 procent).

Figur 14. Andelen användare av olika nikotinprodukter i relation till alkoholkonsumtionens storlek i befolkningen 17–84 år, 2023.

Alkoholkonsumtionen är indelad i deciliter med cirka 1 290 respondenter i varje konsumtionsgrupp.

Nikotinanvändningens storlek i förhållande till alkoholkonsumtionens storlek

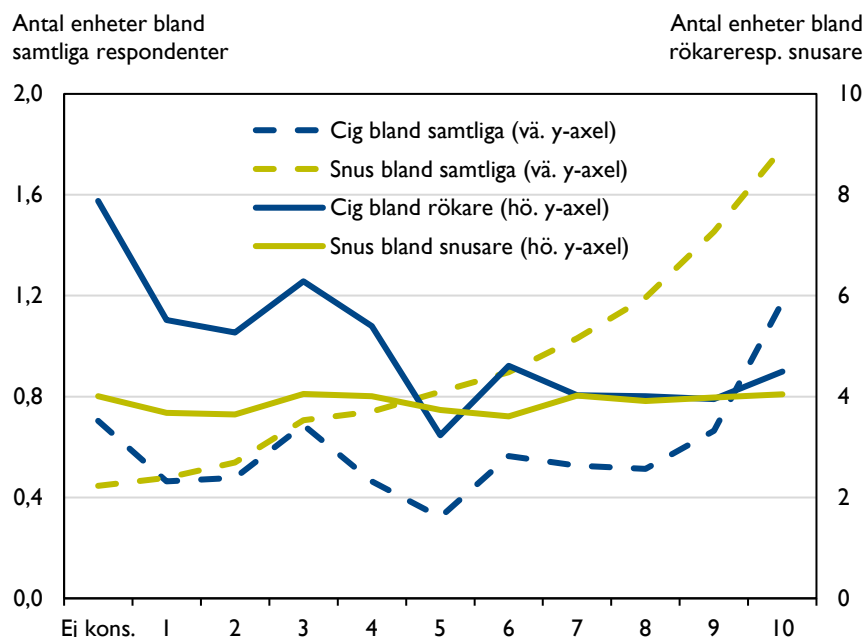
I figur 15 (och tabell 33) redovisas nikotinkonsumtionens omfattning i förhållande till alkoholkonsumtionens volym. Detta är möjligt att göra för traditionella cigaretter respektive snus (oavsett typ). Den blåa streckade linjen i diagrammet illustrerar antalet rökta cigaretter per dag i olika alkoholkonsumtionsgrupper, bland samtliga respondenter. Resultaten avläses på vänster y-axel. Det framgår att antalet cigaretter pendlar runt

0,5 per dag i genomsnitt, utom i gruppen med högst alkoholkonsumtion där cigarettförbrukningen är den dubbla (1,2 cigaretter). Konsumtionsvolymen av cigaretter följer i grova drag förekomsten av rökning i olika alkoholgrupper (jämför figur 14).

Om endast rökarna studeras å andra sidan framkommer att den dagliga cigarettförbrukningen är desto högre ju lägre alkoholkonsumtionen är. Detta framgår av den heldragna blåa linjen och resultaten avläses på höger y-axel. I alkoholkonsumtionsgrupperna 0–4 är cigarettantalet cirka 50 procent högre (omkring 6 cigaretter) jämfört med alkoholkonsumtionsgrupperna 5–10 (cirka 4 cigaretter). Att resultaten ser ut på det viset förklaras av att många dagligrökare har mer återhållsamma alkoholvanor, samtidigt som många av de sporadiska rökarna dricker desto större volymer. Sporadiska rökare drar alltså ner den dagliga cigarettvolymen bland de med högre alkoholkonsumtion. Om enbart dagligrökare, det vill säga drygt hälften av rökarna, skulle beaktas blir antalet cigaretter förhållandevis lika i samtliga alkoholkonsumtionsgrupper (cirka 9 per dag enligt tabell 32).

Även för snus följer volymen i olika alkoholgrupper, bland samtliga svarande, i hög grad fördelningen av andelen snusare (jämför figur 14). Bland de som inte dricker alkohol snusas i genomsnitt 0,4 dosor per vecka, jämfört med 1,8 i högsta alkoholkonsumtionsgruppen (vänster y-axel).

När enbart de som snusar betraktas så framträder ett annorlunda mönster. Då är förbrukningen cirka 4 dosor per vecka, oavsett vilken alkoholkonsumtionsgrupp respondenten tillhör. Dessa resultat redovisas med heldragen linje och avläses på höger y-axel. För en snusare varierar alltså inte konsumtionsnivån med avseende på hur mycket alkohol denne dricker. Som tabellen visar är sporadiska snusare förhållandevis sällsynta och därför uppstår inte samma effekt som beskrevs ovan för rökarna, där många var sporadiska rökare.

Figur 15. Nikotinanvändningens omfattning i relation till alkoholkonsumtionens storlek i befolkningen 17–84 år. Antal cigaretter per dag respektive antal dosor per vecka bland samtliga respondenter samt bland användare av respektive produkt. 2023.

Det kan slutligen konstateras att det finns en liten grupp respondenter som ligger i den högsta alkoholkonsumtionsgruppen och samtidigt använder nikotin dagligen. Dessa utgör totalt 4,5 procent av samtliga respondenter, eller motsvarande 370 000 personer i det aktuella åldersspannet 17–84 år. Den kanske mest riskabla kombinationen utgörs av de i högsta alkoholkonsumtionsgruppen som även dagligröker. Denna grupp utgör 0,9 procent av respondenterna (cirka 70 000 personer). Att undersöka kombinerad substansanvändning är intressant givet att detta är vanligare bland personer som uppger att de har ekonomiska problem, sämre allmän hälsa, psykiska besvär eller rapporterar olika former av sociala problem (Folkhälsomyndigheten 2022). Resultatet ovan ger alltså en grov uppfattning om storleksordningen vad gäller dagligrökning och samtida alkoholkonsumtion av hög omfattning.

Sammanfattningsvis är nikotinanvändning vanligare bland alkoholkonsumenter än bland de som inte dricker, och allra vanligast bland de som intensivt konsumerar alkohol. Detta gäller för alla typer av nikotinprodukter, men skillnaderna är tydligast för snus (brunt och vitt). Det framgår också att ju mer alkohol som respondenterna dricker, desto vanligare är det att de också använder nikotin. Särskilt tydligt var sambandet mellan hög alkoholkonsumtion och användning av två eller flera nikotinprodukter. I relation till alkoholkonsumtionen var användningsmönstret för cigaretter och e-cigaretter relativt likartat. Vitt snus och snus totalt hade i sin tur ett likartat användningsmönster. De nya nikotinprodukterna tycks således ha likartade användningsprofiler som de traditionella.

Referenser

Andreasson S och Allebeck P (red, 2005). *Alkohol och hälsa: En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa*. R 2005:11. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Andreasson S, Chikritzhs T, Dangardt F, Holder H, Naimi T, Stockwell T (2019). *Alkoholen och samhället 2019: Alkohol och äldre*. Stockholm: Svenska Läkarsällskapet, Svensk sjuksköterskeförening, CERA & IOGT-NTO.

Agardh, E., Boman, U., & Allebeck, P. (2015). *Alkohol, narkotika och tobaksrökning ger stor del av sjukdomsördan - Utvecklingen i Sverige 1990–2010 kartlagd utifrån DALY-metoden*. Läkartidningen, 112, C4TH.

Folkhälsomyndigheten (2022). *Kombinerat bruk av ANTS*. Uppdaterad: 16 november 2022. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/andts-anvandning-och-ohalsa/anvandning/kombinerat-bruk-av-ants/>

Folkhälsomyndigheten (2024). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/andts-anvandning-och-ohalsa/skador-till-foljd-av-andts/skador-till-foljd-av-alkohol/alkohol-okar-risken-for-sjukdomar-och-skador/> [Uppdaterad 28 augusti 2024].

Garnett, C., et al. (2022). *Characterising smoking and smoking cessation attempts by risk of alcohol dependence: A representative, cross-sectional study of adults in England between 2014–2021*. Lancet Reg Health Eur 18: 100418.

Griswold, M. G., Fullman, N., Hawley, C., Arian, N., Zimsen, S. R., Tymeson, H. D., ... & Farioli, A. (2018). *Alcohol use and burden for 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016*. The Lancet, 392(10152), 1015–1035.

Guttormsson, U. (2021). *Befolkningens självrapporterade alkoholvanor 2004–2020*. Rapport 204. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Guttormsson, U. (2022). *Befolkningens självrapporterade alkoholvanor 2004–2021*. Rapport 213. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Kühlhorn, E., Ramstedt, M., Hibell, B., Larsson, S. & Zetterberg, H.L. (1999). *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Socialdepartementet, Stockholm.

Källebring, N. (2021). *Bortfall i Monitormätningarna – en bortfallsanalys med fokus på åren 2019–2020*. Rapport 201. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Leifman, H. & Trolldal, B. (2002). *Svenskens alkoholkonsumtion i början av 2000-talet med betoning på 2001*. Forskningsrapport nr 3, reviderad version. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet.

McKee SA, Falba T, O'Malley SS, Sindelar J & O'Connor PG (2007). Smoking status as a clinical indicator for alcohol misuse in US adults. *Arch Intern Med*. 2007; 167:716–21.

McKee SA & Weinberger AH (2013). *How can we use our knowledge of alcohol-tobacco interactions to reduce alcohol use?* *Annu Rev Clin Psychol*. 2013;9:649-74.

Norström, T. & Ramstedt, M. (2018). *The link between per capita alcohol consumption and alcoholrelated harm in Sweden, 1987–2015*. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 79(4): 578–584.

Nyfjäll, M. & Trolldal, B. (2019). *Estimating total alcohol consumption in the Monitor survey– a technical description of the estimation method*. Rapport 182. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Raninen J (2015). *Drinking behaviors of large groups: studies disentangling population drinking in Sweden*. Stockholm: Dissertation, Karolinska Institutet, the department of clinical neuroscience.

Ramboll management consulting AB (2019). *Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser – en beskrivande samhällsekonomisk studie*. Stockholm: Ramboll.

Rossow, I., & Mäkelä, P. (2021). *Public health thinking around alcohol-related harm: why does per capita consumption matter?* *Journal of studies on alcohol and drugs*, 82(1), 9–17.

Stockwell, T. m.fl. (2017). *What are the public health and safety benefits of the Swedish government alcohol monopoly?: A report commissioned by Systembolaget, the Swedish government-owned retail alcohol monopoly*. Centre for Addiction Research of BC, University of Victoria, Victoria, BC, Canada.

SKR (2022). *Kommungruppsindelning – Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.

Socialstyrelsen (2023). *Insatser vid riskbruk av alkohol. Rekommendationer till hälso- och sjukvården*. 2023-9-8687. Socialstyrelsen: Stockholm.

Trolldal, B. (2024). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2023*, under arbete. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

WHO (2018). *Global status report on alcohol and health 2018*. Geneva: World Health Organization; 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Thor, S. (red., 2023). *CAN:s nationella skolundersökning 2023*. Rapport 223. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning; Stockholm.

Zetterqvist, M. 2024. *Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2023*. Rapport 226. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning; Stockholm.

Bilaga I: Metod

Inledning

Monitormätningarnas alkoholfrågor har två huvudsyften. Det primära är att beräkna Sveriges totala alkoholkonsumtion. Detta görs genom att addera uppgifter om den oregistrerade alkoholanskaffningen till den registrerade. Medan uppgifter om den registrerade delen finns publicerade, fångas oregistrerad anskaffning upp genom frågor i Monitormätningarna. Eftersom respondenter generellt sett underrapporterar frågor om alkoholanskaffning, tillämpas olika former av kalibreringar och uppräkningskorrigeringar när den totala anskaffningen ska beräknas med detta delunderlag. Resultat och metodik gällande anskaffningsdelen av mätningarna hittas i Trolldal (2024). En teknisk beskrivning av hur dessa beräkningar genomförs finns i Nyfjäll & Trolldal (2019).

Anskaffningsresultaten, som till stor del bygger på aggregerad statistik, är inte möjliga att redovisa för olika undergrupper. I syfte att kunna presentera sådana redovisningar ställs därför också frågor om alkoholvanor i Monitormätningarna. Det gör det möjligt att ge en bild av hur konsumtionen fördelas och utvecklas i olika befolkningssegment (oavsett alkoholens ursprungskälla).

Denna metodbilaga tar upp de delar av Monitormätningarna som är särskilt relevanta för de självrapporterade konsumtionsvanorna som redovisas i denna rapport. Det kan även här påpekas att det inte görs några uppräkningskorrigeringar av respondenternas svar gällande deras konsumtionsmönster, vilket förklarar varför beräkningarna av den totala alkoholanskaffningen genererar ungefär dubbelt så höga konsumtionsvolym, jämfört med de självrapporterade uppgifterna.

Om frågeundersökningsmetodik

I frågeundersökningar förekommer ofta vissa felkällor. Till att börja med kan det uppstå en undertäckning när urvalet dras. Det beror på att hela den aktuella populationen eventuellt inte förekommer i registret som urvalet dras ifrån (se *Urval och täckning*). Vidare följer den vanliga bortfallsproblematiken, relaterad till att olika grupper med olika vanor är mer eller mindre benägna att delta i undersökningar. Tidigare studier har påvisat att exempelvis storkonsumenter av alkohol är överrepresenterade i bortfallet (se t.ex. Leifman & Trolldal, 2002; Kühlhorn, m.fl., 1999). Utöver detta kan det finnas problem med svaren från de som faktiskt deltar. Det kan exempelvis röra sig om att respondenterna har svårt att minnas hur mycket de druckit, eller att de anpassar sina svar för att bättre passa in i rådande normer. Det sistnämnda kan vara aktuellt inte minst för Monitormätningarna eftersom de fram till 2019 uteslutande genomfördes via telefonintervjuer. Sedan 2020 svarar fortfarande cirka 38 procent via tele-

fon, även om det numera ges ett erbjudande om att svara via sms-länk till de med känt mobilnummer.

Flera åtgärder vidtas för att minska inverkan av ovanstående problem. Först och främst används ett omfattande slumpmässigt och riksrepresentativt urval. Ett stort urval kan förvisso aldrig kompensera för brister med bortfall och liknande, men ger åtminstone en större säkerhet än vad ett mindre urval gör. Skevheter beträffande urvalsramen och bortfallet kompenseras åtminstone delvis av att resultaten viktas så att de demografiskt speglar den faktiska sammansättningen av det aktuella befolkningssegmentet (se *Bortfall och viktning*). Vidare används en relativt kort referensperiod (de senaste 30 dagarna) för att minska minnesfelen. Respondenterna informeras före intervjuens början om att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt och att kontaktuppgifterna raderas när undersökningen är avslutad, detta för att få så uppriktiga svar som möjligt. Nedan berörs hur dessa potentiella felkällor hanterats och hur de eventuellt kan ha påverkat resultaten och dess jämförbarhet över tid.

Urval och täckning

Urvalet för telefonintervjuerna är sedan 2013 individbaserat och både fasta och mobila nummer används vid kontaktförsöken. Tidigare användes RDD-metodik, random digit dialing, som går ut på att ringa slumpmässigt genererade telefonnummer. Om hushållet hade flera boende valdes intervjuperson genom födelsedagsmetoden. I slutet på 00-talet sjönk svarsfrekvenserna, i synnerhet bland yngre. Detta ledde till att RDD-urvalet kompletterades med ett individurval av yngre respondenter.

Sedan 2013 används renodlade individurval. Urvalet drogs tidigare ur PAR-konsument, vilket var en databas med samtliga telefonabonnenter som var tillgängliga för denna typ av undersökningar, med fasta eller mobila abonnemang. PAR-konsument var i sin tur hämtat ur en större databas som heter SPAR, som täcker samtliga folkbokförda personer i landet. Idealiskt vore att använda SPAR som urvalsram, men det är inte möjligt då den databasen saknar telefonnummer (liksom e-postadresser)¹⁰. PAR-konsument nådde knappt 6 miljoner i den aktuella populationen (17–84-åringar). Det motsvarade ungefär 75 procent av alla personer i den åldersgruppen som är mantalsskrivna i Sverige. Företagsförvärv och namnbyten på databasen har skett efter 2013.

Sedan 2020 levererar företaget Marknadsinformation urvalet. Deras databas som är helt jämförbar med (tidigare) PAR Konsument har namnet IDM och bygger i grunden på SPAR (statens personadressregister) och samtliga telefonabonnenter som är tillgängliga för denna typ av undersökningar. Över tiden har antalet listade telefonabonnenter minskat och idag motsvarar täckningen cirka

10) Att använda SPAR som urvalsram och med hjälp av postala brev även nå personer utan listat telefonabonnemang vore att föredra. Detta förfarande är dock inte ekonomiskt försvarbart eftersom bruttourvalet i denna undersökning är mycket stort och detta skulle därmed medföra alltför omfattande merkostnader.

60 procent av alla personer i den åldersgruppen som är mantalsskrivna i Sverige.

Telefonintervjuer liksom frågeformulär är endast möjliga att besvara på svenska. Exakt hur stor andel i urvalet som är bosatta i landet samt är svensktalande, och därmed ska ingå i Monitormätningens egentliga urvalsdefinition, är inte känt.

Urvalsförfarandet går numera till så att i ett första steg dras ett slumpmässigt huvudurval ur IDM. Därefter genomförs veckovisa urval ur huvudurvalet. Antalet upprinningsförsök inom svarsperioden uppgår i praktiken till cirka 20. Till de med känt mobilnummer utgår (sedan oktober 2017) en sms-avisering, med en efterföljande påminnelse före telefonbearbetningen. Om respondenten då inte nås betraktas denne som svarsbortfall. Våren 2022 infördes även kompletterande postala inbjudningar till 17–24-åringar, eftersom dessa varit särskilt svåra att nå. Då täckningen är lägre i de yngsta åldersgrupperna dras dessutom ett kompletterande urval som adresseras via postala utskick med en länk till det digitala formuläret. Telefonintervjuer genomförs under samtliga veckodagar, med undantag för storhelger, såvida respondenterna inte anammar möjligheten att själva besvara frågorna via sms-länk till ett webbformulär. I grova drag medverkar 350 personer i undersökningen varje vecka, vilket genererar cirka 18 000 respondenter årligen.

Det primära syftet med Monitormätningarna är att fånga in oregistrerad anskaffning. Det innebär i sin tur att mäta mera sällsynta företeelser som köp av smugglad alkohol eller egenimport via internet. Därför är det motiverat att antalet respondenter är så pass omfattande. Samma behov gäller inte för att mäta självrapporterade alkoholvanor. Vissa år har antalet intervjuer som ligger till grund för de självrapporterade konsumtionsmönstren av kostnadsskäl därför varit färre jämfört med anskaffningsfrågorna.

Under 2018 slumpades cirka 4 500 intervjupersoner till att få frågor om konsumtionsmönster och 2019 gällde detta 6 100 personer. Eftersom webbsvarsmetoden visat sig framgångsrik, och medfört vissa kostnadssänkningar, får åter samtliga respondenter alla frågor sedan hösten 2020 (detta år besvarade närmare 14 700 personer konsumtionsfrågorna). Av tabell 1 i tabellbilagan framgår hur många respondenter årligen som intervjuats om sina konsumtionsvanor.

Till och med år 2012 omfattade urvalet 16–80-åringar. Vid halvårsskiftet år 2013 höjdes gränsen för de yngsta till 17 år. Samtidigt utökades den övre åldersgränsen från 80 till 84 år. Sedan dess omfattar urvalet alltså 17–84-åringar, med ett känt telefonnummer. I resultatredovisningen för 2002–2013 ingår 17–80-åringar och från 2014 ingår 17–84-åringar. Detta påverkar i viss mån resultatens jämförbarhet över tid, detta eftersom fyra årsklasser med mera återhållsamma alkoholvanor tillförts materialet från 2014.

Intervjumetoder

I syfte att minska bortfallet och göra undersökningen mer attraktiv för olika typer av respondenter infördes år 2020 möjligheten att, utöver telefonintervju, själv besvara undersökningen via ett digitalt frågeformulär. Initialt får numera alla respondenter med känt mobilnummer ett erbjudande via sms om att besvara frågorna genom en webbenkät. De som väljer att avstå från detta kontaktas och intervjuas på traditionellt sätt via telefon (mobil eller fast).

Sammantaget innebar införandet av webbsvarsalternativet att respondenterna rapporterade mera omfattande alkoholvanor jämfört med tidigare. Resultat-skillnaden kan dels förklaras av att det med all sannolikhet upplevs som mindre känsligt att själv rapportera dessa vanor i en enkät, jämfört med att redovisa dem för en intervjuare. En annan förklaring kan vara att införandet av den nya svarsvägen attraherat nya typer av respondenter, med mera omfattande alkoholvanor. För jämförelsens skull redovisas 2019 års resultat med såväl gammal som ny metodik (2019A respektive 2019B). För mer information om metodförändringen, se Guttormsson (2021).

Bortfall och viktning

Bortfallet i studien utgörs av utvalda respondenter som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller som har avböjt att delta. I likhet med flertalet andra frågeundersökningar baserade på befolkningsurval är svarsbortfallet idag högre än i början av 2000-talet. Enligt tabell 1 var svarsfrekvensen 28 procent år 2023, vilket är betydligt lägre jämfört med situationen 20 år tidigare då omkring hälften av respondenterna medverkade.

Perioden 2015–2019 vidtogs aktiva ansträngningar för att vidmakthålla en acceptabel nivå på svarsfrekvensen och nedgången bromsades då in omkring 27 procent. Bland annat utvecklades instruktioner och utbildningar för telefonintervjuarna, sms-aviseringar infördes till respondenter med känt mobilnummer, liksom att introduktionen till respondenterna förbättrades samt att studien bättre beskrevs och motiverades på CAN:s hemsida.

Pandemiåren 2020–2022 ökade svarsfrekvensen temporärt till närmare 33 procent. Det kan dels vara en effekt av metodförbättringar men erfarenheter pekar på att svarsfrekvenserna i olika undersökningar generellt steg under pandemin, med minskat resande och uteliv och desto mera av hemmavaro och ökad närbarhet.

I vilken mån variationer i svarsfrekvensen påverkat resultaten är svårt att avgöra. Det kan dock påtalas att täckningen av den självrapporterade konsumtionen, i relation till den faktiska konsumtionen, var förhållandevis stabil mellan 2004 och 2019A. I genomsnitt låg den då omkring 45 procent. Även täckningsgraden av rapporterade köp på Systembolaget var relativt oförändrad från 2008 (då dessa frågor började ställas) fram till 2019A (i genomsnitt ca 75 procent). Detta talar för att den sjunkande svarsfrekvensen inte på något avgörande sätt

orsakat felaktigheter vad gäller beskrivningen av trenderna i konsumtionsutvecklingen.

Perioden 2019B–2023, det vill säga med nuvarande metod, har täckningsgraden för självrapporterad konsumtion varit högre och legat omkring 50 procent. Detta är ett kvitto på att websvarsmöjligheten har förbättrat kvaliteten på mätningen av konsumtionen. Även täckningen av rapporterade systembolagsköp har förbättrats. För jämförelsens skull redovisas 2019 års resultat med såväl gammal som ny metodik (2019A respektive 2019B). För mer information om metodförändringen, se Guttormsson (2021).

Internbortfallet ("ej svar") exkluderas ur resultatberäkningarna för respektive fråga. Det innebär att nämnaren varierar (något) mellan olika tabeller eftersom internbortfallet varierar (något) mellan olika frågor. Denna princip har alltid gällt för Monitormätningarna. Dock har principen inte tillämpats fullt ut vad gäller beräkningen av årskonsumtionen, något som dock görs från 2022.

Viktning

Ett sätt att korrigera för de representativitetsproblem som uppstår till följd av svarsbortfall, eller att urvalsramen initialt inte täckt hela den aktuella populationen, är att vikta de intervjuade personerna så att de liknar den population som ska beskrivas. Sedan starten och fram till 2019A viktades respondenternas svar med avseende på egenskaperna kön (2 grupper), ålder (4 grupper) samt H-regiontillhörighet¹¹ (3 grupper), så att sammansättningen av de intervjuade motsvarade proportionerna i befolkningen för dessa tre egenskaper.

Som ett led i den metodutveckling som ledde till införandet av webbsvarsmöjligheten, beslöts att även göra en översyn av viktningsförfarandet. Utgångspunkten var att i möjligaste mån införa ytterligare egenskaper i viktningen, utöver kön, ålder och boenderegion. Detta arbete genomfördes i samarbete med en av CAN anlitad statistisk konsult.

Monitormätningarna inkluderar sedan ett antal år frågor om utbildningsnivå och födelseland. Det är känt att alkoholvanorna varierar med avseende på dessa egenskaper. Eftersom personer med lägre utbildningsnivå respektive utländsk bakgrund visat sig vara underrepresenterade bland de svarande i Monitormätningarna (Källebring, 2021) beslöts att dessa egenskaper skulle inkluderas i den nya vikten från 2019B. Statistikkonsulten fann genom en serie tester att det var möjligt och mest lämpligt att per månad cellvikta (individvikta) materialet med avseende på kön (2 grupper) och ålder (4 grupper) samt därutöver kantvikta (gruppvikta) avseende boenderegion, (3 grupper), utbildningsnivå (2 grupper) samt utländsk bakgrund (2 grupper).

11) H-regionindelningen grupperar landets kommuner efter invånartäthet.

Vad gäller utbildningsnivå går skiljelinjen mellan de som har högskole-/universitetsutbildning, och inte. Att ha utländsk bakgrund definieras som att vara utlandsfödd eller att ha båda föräldrarna födda utomlands, medan övriga hör till gruppen svensk bakgrund. Boenderegion handlar i den sedan 2019B uppdaterade vikten om huruvida boendekommunen hör till storstadsområde, större stad eller är av övrig kommuntyp, enligt SKR:s kommunindelning (vilken uppdaterats för 2023).

Specifik viktjustering 2022

Specifikt för 2022 viktades även för en tillfälligt skev fördelning inom åldersgruppen 17–29 år. Detta på grund av att antalet svarande varierade relativt kraftigt för olika årsklasser i denna grupp. Detta medförde att 17–29-åringarna i sin tur delades upp i tre under grupper (17–19 år, 20–24 år samt 25–29 år) när vikten konstruerades. Detta är alltså ett avsteg från den normala proceduren, men befanns nödvändigt eftersom representativitetsproblem annars hade lett till delvis felaktiga resultat.

Databearbetningar

Tidsperioder

Monitormätningarna initierades under år 2000 och helårsdata för alkoholan-skaftningen finns från och med år 2001. Alkoholvanefrågor infördes successivt under perioden 2002–2004. För flertalet redovisningar i denna rapport utgör därför 2004 startår. Även om det genomförts förändringar i undersökningsmetodiken, dels under 2013 (urvalsmetodik, ålderssammansättning och intervjuarstab), dels från 2019B (webbsvarsmöjlighet och uppdaterad vikt), så är metoden i grund och botten densamma sedan projektets start i början av 2000-talet.

Under hela perioden har frågorna om alkoholvanor varit i princip oförändrade. Utöver detta, är de databearbetningar som görs för konsumtionsfrågorna enhetliga för hela perioden (kontroller, rensningar, trunkeringar, imputeringar, med mera). Det gör att den typen av felkällor i stort sett hanterats likartat för hela den redovisade perioden. Grunden för jämförelser över tid, liksom mellan grupper, bedöms därmed vara god. Dock har vissa smärre justeringar vad gäller rensning av extremvärden samt definition av nämnaren för beräkningar av alkoholvolymer genomförts från 2022, vilket beskrivs senare i detta avsnitt.

Årsmedelvärden

Som nämnts pågår mätningarna löpande under året och därför dras också nya urval löpande. Resultaten i rapportens tabellbilaga för respektive år utgörs till och med 2017 av medelvärdet för resultaten från respektive års månadsurval. Urvalsstorleken minskades tillfälligt för konsumtionsfrågorna 2018–2020. Under denna period är det därför inte möjligt att beräkna årsresultaten utifrån medelvärden av månadsresultaten, då det lägre antalet svarande per månad

skulle ge upphov till att osäkerheter byggdes in i resultaten. Analyser av 2017 års data visade dock att denna förändring i praktiken var betydelselös med avseende på de presenterande resultaten. Från och med detta år beräknas därför istället resultaten på basis av årsdatat, inte av medelvärden för tolv månadsresultat. Att antalet svarande per månad kan variera något hanteras sedan 2020 istället i viktningsförfarandet.

Imputering av värden

För vissa perioder saknas data och då har imputeringar gjorts. Det gäller bland annat oktober–december 2004, då värden för de aktuella månaderna har imputerats med hjälp av medelvärdena av motsvarande månader från föregående och efterkommande år (2003 respektive 2005). Imputeringar med samma metodik har även gjorts 2013 för perioden juli–december, eftersom det finns en osäkerhet angående kvaliteten på datat gällande frågorna om självrapporterad konsumtion för denna period.

Därutöver har en imputering av värden gjorts även för 2019A respektive 2019B. Till följd av ett fel vid konstruktionen av urvalsramen genomfördes för få intervjuer med 17- respektive 18-åringar under året. Dessa åldrar blev därmed underrepresenterade. De har därför kompletterats med data från 2018 för att få en korrekt åldersrepresentation i materialet. Cirka tre fjärdedelar av svaren för 17- respektive 18-åringar kommer alltså från 2018 års undersökning, vilket i praktiken betyder att 2019 års resultat för dessa åldrar i hög grad bestäms av vad motsvarande respondenter svarade föregående år. Om denna imputering ej hade gjorts skulle det dock inneburit att resultaten för gruppen 17–29 år blivit missvisande (i begränsad omfattning även för samtliga respondenter 17–84-år). Eftersom alkoholvanorna bland skolungdomar varit relativt stabila perioden 2016–2020 enligt CAN:s skolundersökningar (Thor, red, 2023) finns ingen anledning att tro att denna imputering gjort 2019 års resultat missvisande.

Behandling av extremvärden

Årskonsumtionen uttrycks i ren (100 %) alkohol och summeras utifrån volymerna för enskilda drycker, vilka i sin tur beräknas genom frekvens- och kvantitetfrågor. Justeringar av osannolikt höga inrapporterade konsumtionsnivåer görs. Felaktigt höga nivåer kan uppstå till följd av missförstånd mellan intervjuare och respondent eller på grund av felaktiga inmatningar av intervjuare, eller sedan 2020 av webbrespondenten själv. Beräkningen av årskonsumtionen består av ett stort antal enskilda frågor, och uttrycks som ett medelvärde. Därför är det viktigt att göra denna typ av kontroller och justeringar för att undvika att enskilda och osannolika extremvärden påverkar slutresultaten.

Till och med 2021 tilläts ingen enskild dryck bidra med mer än 5 liter ren alkohol per 30-dagarsperiod. Volymen överstigande denna gräns sänktes till 5 liter. Från och med 2022 har denna gräns höjts till 9 liter, det vill säga samma gräns som för den tillåtna totala summan av alla drycker (se nedan). Detta eftersom det befanns ologiskt att denna volym inte skulle tillåtas kunna uppnås genom

konsumtion av en enskild alkoholdryck. Tillsammans med en förbättring av hanteringen av ej svar på kvantitet-frekvensfrågorna ledde denna justering till en mindre nivåökning (1,8 procent högre) när resultaten från perioden 2020–21 behandlades på gamla respektive nya sättet.

Efter att de olika alkoholdryckerna summerats till en total månadskonsumtion, rensas de med en konsumtion överstigande 18 liter bort (de beaktas inte vid resultatredovisningen utan behandlas som internbortfall). Ligger den totala uppmätta volymen mellan 9 och 18 liter ren alkohol så ingår fortfarande respondenten i bearbetningarna, dock sänks totalkonsumtionen till 9 liter ren alkohol. Det antas att dessa personer förvisso dricker stora mängder, men av något skäl har någon typ av överdriven rapportering uppstått.

Endast ett fåtal respondenter justeras enligt ovanstående men korrigeringarna är ändå viktiga eftersom ett mindre antal extremfall kan dra upp medelvärdena påtagligt (totalt 11 personer har getts värdet 9 liter 2023). Gränsvärdena ovan kan ses som väl generösa, men oavsett var gränsen dras är det viktigt att sådana kapningar görs när medelvärden beräknas.

Slutligen görs även en logisk justering av svaren gällande andelen alkoholkonsumtionstillfällen som innefattat intensivkonsumtion. De respondenter som rapporterat att de intensivkonsumerat oftare än de överhuvudtaget druckit justeras så att antalet tillfällen med intensivkonsumtion inte överstiger det totala antalet konsumtionstillfällen. Endast ett begränsat antal av de aktuella respondenternas svar justeras på detta vis, men om detta inte gjordes skulle dessa extremfall dra upp medelvärdena på ett felaktigt sätt.

Åldersgruppernas sammansättning

Som nämnts har urvalets åldersmässiga sammansättning förändrats något under åren. I denna rapport ingår ej de 16-åringar som till och med 2012 ingick i urvalen, detta för att ge bättre jämförbarhet över tid. Den yngsta åldersgruppen består således konsekvent av 17–29-åringar. Vidare höjdes den övre åldersgränsen från 80 till 84 år vid halvårsskiftet 2013. Eftersom resultaten från andra halvåret inte används i bearbetningarna (se ovan), ger denna höjning av åldersgränsen en effekt först från och med 2014. Att ytterligare fyra årskullar inkluderats måste beaktas vid tolkningen av resultaten, inte minst vad gäller den äldsta åldersgruppen.

Konsumtionsmått

I föreliggande rapport redovisas flera olika alkoholkonsumtionsmått. Till följd av diverse förändringar under Monitormätningens första år, som i hög grad rört frågorna om självrapporterad konsumtion, har volymmåttens resultat bedömts vara jämförbara över tid först från och med år 2004. Utöver att ett antal betydande förändringar som genomfördes under studiens första år, saknades dessutom frågor om starkvin samt cider/alkoläsk, vilket alltså ingår sedan 2004.

Alkoholvanefrågorna inleds med en fråga om hur ofta intervjupersonen överhuvudtaget druckit någon alkoholhaltig dryck under de senaste 30 dagarna. Därefter följer dryckesspecifika frågor om volymen konsumerad alkohol. Respondenten får frågor om antal dryckestillfällen och mängden konsumerad alkohol per tillfälle. Utöver dessa frågor ställs även en fråga om så kallad intensivkonsumtion. Hur måtten konstruerats beskrivs närmare nedan.

Alkoholkonsumenter

Detta mått baseras på den inledande frågan om, och i så fall hur ofta, intervjupersonen druckit någon alkoholhaltig dryck under de senaste 30 dagarna. De som svarat ja kategoriseras som "alkoholkonsumenter", oavsett hur ofta de druckit och definitionen av måttet blir således andel i befolkningen som druckit under de senaste 30 dagarna.

Frågan leder inte enbart till en dikotomisering i konsumenter och icke-konsumenter utan ger även ett genomsnittligt antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna, liksom genomsnitt på andelen som druckit alkohol veckovis under perioden.

Frågans formulering och dess översättning till frekvenser framgår av tabell b, där de fasta svarsalternativen också framgår. Beräkningen för en person som exempelvis svarat 4–5 gånger i veckan blir: $4,5 \text{ dagar} / 7 \text{ dagar} \times 30 \text{ dagar} = 19,3 \text{ dagar}$ under de senaste 30 dagarna. Samma svarsfrekvenser återkommer vad gäller intensivkonsumtion och konsumtion av olika alkoholdrycker. Frågan finns med sedan undersökningens start men till och med 2003 saknade den dock de svarsfrekvenser som redovisas i tabellen och besvarades endast med ja eller nej.

Tabell B. Antal dagar med alkoholkonsumtion utifrån frekvensfrågan om alkoholkonsumtion.

"Med alkohol menar vi folköl, starköl, starkcider, alkoholäsk, vin, starkvin eller sprit. Hur ofta har du, under de senaste 30 dagarna, druckit minst ett glas av något som innehåller alkohol?"

I stort sett varje dag	27,9 dagar
4–5 gånger i veckan	19,3 dagar
2–3 gånger i veckan	10,7 dagar
Ungefär 5–6 gånger ^{a)}	5,5 dagar
En gång i veckan	4,3 dagar
Ungefär 2–3 gånger/	2,5 dagar
Ungefär 1 gång	1 dag
Aldrig	0 dagar

a) Detta kompletterande alternativ infördes 2015.

Alkoholvolymen

För att fånga in den självrapporterade konsumtionen används en dryckesspecifik så kallad kvantitets- och frekvensskala. Där får intervjupersonerna besvara frågor om och hur ofta de dricker olika alkoholhaltiga drycker, samt hur mycket de brukar dricka av respektive dryck.

Frekvensfrågan för respektive dryckestyp lyder: "Hur ofta har du druckit [...] under de senaste 30 dagarna?". Frågorna ställs separat för folköl, starköl, vin, starkvin, sprit och cider/alkoläsk. Svarsfrekvenserna är samma som i tabell b. Kvantitetsfrågorna är anpassade utifrån de vanligaste förpackningarna/behållarna för respektive alkoholdryck.

Den totala volymen beräknas genom att, per dryck, multiplicera mängden som intervjupersonen uppger med antalet dryckestillfällen. Därefter beräknas hur mycket ren alkohol detta motsvarar genom att multiplicera volymen med den genomsnittliga alkoholhalten för respektive dryck (enligt Systembolagets försäljning respektive år). Slutligen adderas de olika dryckernas volymer och resultatet uttrycks i liter ren (100 %) alkohol. Till och med 2017 beräknades årskonsumtion för varje månad och summerades därefter till en årsvolym. Från 2018 beräknas årsvolymen som medelvärde av hela årets resultat multiplicerat med 12. En kontroll med datat från 2017 visade att ändringen av beräkningsgrunden i princip var betydelselös och påverkade därmed inte jämförbarheten över tid.

År 2022 gjordes hanteringen av ej svar på kvantitet-frekvensfrågorna mera konsekvent i programmeringen. Dessutom gjordes en mindre justering av definitionen av extremvärden som rensas bort. Dessa två förändringar har sammantaget lett till en ökning av den uppmätta årskonsumtionen med 1,8 procent. Jämförelsen bygger på tillämpning av gammal respektive ny metod för perioden 2020–21.

När volymen konsumerad alkohol per dryckestillfälle presenteras, divideras den totala volymen med antalet dryckestillfällen enligt den inledande frågan. Som tidigare nämnts justeras de enstaka extremvärden som kan uppstå vid denna beräkning, för att undvika att medelvärdet blir felaktigt högt.

Intensivkonsumenter

Intensivkonsumtionsfrågan avser att fånga upp om och hur ofta intervjupersonen druckit större mängder alkohol vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna. Den mängd som minst ska ha konsumerats för att klassas som intensivkonsumtion uppgår till cirka 75 centiliter vin eller motsvarande. Svarsfrekvenserna framgår av tabell b.

Vid redovisningar av hur stor andel av alla dryckestillfällen som utgörs av så kallad intensivkonsumtion, divideras antalet dagar med intensivkonsumtion med det totala antalet dagar med någon rapporterad alkoholkonsumtion överhuvudtaget. Det visar således hur stor andel av alla dryckestillfällen som utgörs av intensivkonsumtionstillfällen. Dessa beräkningar görs på individnivå, det vill

säga enskilt för varje respondent. Det går med andra ord inte att ta de gruppmedelvärden för antal dryckestillfällen och antal intensivkonsumtionstillfällen som redovisas i tabellerna och dela dem med varandra för att få fram dessa resultat.

Högkonsumenter (och standardglas)

Måttet högkonsument beräknas utifrån den totala volymen konsumerad alkohol och representerar andelen som i genomsnitt per vecka dricker mer än 14 standardglas (män) respektive 9 standardglas (kvinnor). Ett standardglas antas innehålla 12 gram – eller 1,5 cl – ren alkohol. Gränsen för högkonsumtion motsvarar då en volym över 168 gram (cirka 21 cl) respektive 108 gram (cirka 14 cl) ren alkohol (eller mer än 1,6 respektive 1,1 liter vin), i veckan. I Socialstyrelsens uppdaterade riktlinjer från 2023 har gränsen för riskkonsumtion (se nedan) satts till max 9 standardglas för båda könen. I tabell 13 presenteras högkonsumtionsresultat baserade både på tidigare och uppdaterade gränsvärden.

Riskkonsumenter

Riskkonsumtion är ingen medicinsk diagnos utan utgör en indikation på att risk föreligger att utveckla ett skadligt bruk eller beroende. Begreppet kan definieras på olika sätt i olika undersökningar och jämförelser av resultat för detta mått måste därför ta hänsyn till eventuella definitionsskillnader. Riskkonsumtionsmåttet i denna undersökning är en kombination av variablerna hög- och intensivkonsumtion och inkluderar de som antingen är högkonsumenter (enligt ovan) och/eller intensivkonsumerat minst en gång under de senaste 30 dagarna (enligt ovan). Denna definition är den som CAN förväntas rapportera till Folkhälsomyndighetens indikatorlab. Eftersom högkonsumtionsdefinitionen uppdaterats (enligt stycket ovan) så presenteras i linje med detta två varianter av resultaten för riskkonsumtion år 2023 i tabell 14.

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – www.can.se